

Výuka náboženství na základních školách v ČR

Bc. Jitka Pálková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jitka PÁLKOVÁ**
Osobní číslo: **H128189**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výuka náboženství na základních školách v ČR.**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na pohled na výuku náboženství z hlediska historického a obeznámení s její právní úpravou,

- na nastínění možných modelů konfesní výuky náboženství na školách,

- na seznámení s konkrétní podobou výuky náboženství na základních školách v ČR.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený).

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010.

Horák, Z. Církev a české školství. Praha: Grada, 2011.

Kraus, B., Poláčková, V. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001.

Průcha, J. Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. Praha: Portál, 1999.

Svoboda, F. Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2007.

Tretera, J.R. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

JITKA PÁLKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně

9.3.2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá výukou náboženství na státních základních školách v České republice. Teoretická část nám přibližuje pojem náboženství, ze statistického hlediska pojednává o náboženském vyznání a religiozitě obyvatelstva v ČR, seznamuje nás s právními a kurikulárními dokumenty vztahujícími se k výuce náboženství, rozebírá existující modely výuky náboženství, detailně pojednává o výuce náboženství v českých státních základních školách a popisuje vztah sociální pedagogiky k dané problematice. Praktická část je věnována kvantitativnímu výzkumu, který byl realizován pomocí dotazníkové metody. Cílem praktické části mé diplomové práce bylo zjistit, jaký je názor mladých lidí ve věku 15-30 let na výuku náboženství.

Klíčová slova: náboženství, víra, náboženská výchova, výuka náboženství, vzdělávání, vyučování, křesťanství, základní škola

ABSTRACT

This diploma thesis deals with concepts of religious education at public elementary schools in the Czech Republic. The theoretical part explains us the term of religion, discusses religion and religiosity of the population in the Czech Republic from statistical point of view, introduces us legal and curriculum documents related to process of religious education, analyzes existing models of religious education and describes each of them as they are used in state elementary schools in the Czech republic. The special relation between religious education and social pedagogy is also discussed. The practical part of my diploma thesis is devoted to the quantitative research, which was carried out by means of questionnaire method. The aim of the practical part was find out the opinion of young people aged 15-30 on religious education.

Keywords: religion, religious faith, religious education, teaching religion, education, teaching, Christianity, elementary school

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za cenné rady a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla v průběhu zpracování mé diplomové práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a především manželovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

„Musíme mít náboženství kvůli náboženství.“

Victor Cousin

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 NÁBOŽENSTVÍ.....	11
1.1 CO JE NÁBOŽENSTVÍ?	11
1.2 NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ A RELIGIOZITA OBYVATELSTVA ČR.....	13
1.3 REGISTROVANÉ CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI V ČR	20
2 PRÁVNÍ A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY K VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ.....	24
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ.....	24
2.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	29
2.3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	33
2.4 OSNOVY NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY.....	34
3 VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ	38
3.1 EXISTUJÍCÍ MODEL Y VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ	38
3.2 VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ V ČESKÝCH STÁTNÍCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	43
3.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA VE ŠKOLÁCH A PŘI VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	54
4.1 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÉ HYPOTÉZY	54
4.2 ZVOLENÁ VÝZKUMNÁ METODA.....	55
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	57
4.4 REALIZACE VÝZKUMU	58
4.5 UNIVARIAČNÍ ANALÝZA	59
4.6 BIVARIAČNÍ ANALÝZA.....	73
4.7 ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	80
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	87
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	94
SEZNAM OBRÁZKŮ	95
SEZNAM TABULEK.....	96
SEZNAM GRAFŮ	97
SEZNAM PŘÍLOH.....	99

ÚVOD

Výuka náboženství na základních školách v ČR je téma, které jsem si sama zvolila. Otázka náboženské víry a druhů náboženských směrů mě vždy velmi zajímala a také moje bakalářská práce se podobným tématem zabývala – problematikou náboženské tolerance. Sama jsem nepovinný předmět náboženské výchovy na škole navštěvovala. V rámci osnov občanské výchovy jsme také probírali základy všech světových náboženství. Toto učivo mě velmi bavilo a patřilo mezi mé oblíbené.

Domnívám se, že otázka výuky náboženství na základních školách je nejen velmi zajímavá, ale v dnešní době i aktuální. Do naší země přichází stále větší počet migrantů, kteří sem přinášejí nejen svoji kulturu, ale také svou víru. Aby společné soužití různých kultur bylo pokojné, je nutné vzájemné sebezpoznání – oboustranné studium. K tomu může přispět i výuka náboženství na základních školách, která žáky s různými náboženskými směry seznámí.

Diplomovou práci jsem rozčlenila na čtyři kapitoly. V první kapitole odpovím na otázku, co to náboženství vlastně je a uvedu nejznámější definice tohoto pojmu. Dále se budu zabývat náboženským vyznáním a religiozitou obyvatelstva v ČR, přičemž budu vycházet ze statistických údajů získaných z oficiálních výsledků sčítání lidu Českého statistického úřadu a z dalších výzkumů provedených na téma české religiozity (zejména DIN 2006, ISSP 2008 a EVS 1999). Dále uvedu legislativní podmínky registrace církve a náboženské společnosti a vymezím, které subjekty jsou v současnosti zapsány do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností v ČR a od kterého data.

Druhá kapitola upravuje právní a kurikulární dokumenty vztahující se k výuce náboženství. Nalezneme zde právní úpravu výuky náboženství zahrnující přesné citace právních předpisů. Právní předpisy jsou seřazeny dle své právní síly, tedy od vnitrostátního právního předpisu nejvyšší síly, přes mezinárodní smlouvy, jimiž je ČR vázána, až po běžné vnitrostátní právní předpisy (zákony, směrnice). Druhá kapitola také obsahuje kurikulární dokumenty vztahující se k náboženské výuce. Vymezím zde rámcový vzdělávací program, vysvětlím jeho základní principy a cíle a osvětlím, co jsou vzdělávací oblasti a klíčové kompetence v něm stanovené. Dále se budu zabývat školním vzdělávacím programem, a to zejména jeho definicí a strukturou. V části týkající se osnov náboženské výchovy pojednám o tom, které církve mají své vlastní osnovy náboženské výchovy (dále

jen NV) a na co jsou tyto zaměřeny. Detailněji se zaměřím na osnovy římskokatolické církve a uvedu, jak tyto osnovy rozvíjí klíčové kompetence stanovené v RVP ZV (dále jen rámcový vzdělávací program základního vzdělávání).

Třetí kapitola rozebírá existující modely výuky náboženství, které NV rozvíjí buď jako předmět konfesionální či nekonfesionální. Dalším možným dělením je pojetí předmětu NV jako povinného, volitelného či povinně volitelného. Jednotlivé kategorie charakterizují a sdělím, které konkrétní státy ten který model uplatňují. Detailně se budu věnovat výuce náboženství na českých státních základních školách. Uvedu, který model se v ČR uplatňuje, které církve mají v ČR oprávnění NV vyučovat, kdo se může k výuce náboženství přihlásit, kdo náboženství vyučuje a jaké předpoklady musí tato osoba splňovat. Dále jak je to s klasifikací NV a jaký je zájem o tento předmět mezi žáky. Jelikož studuji sociální pedagogiku, pojednám také o tom, jaký je vztah této vědní disciplíny obecně ke školství a k prevenci nežádoucích sociálně patologických jevů ve školách. Uvedu, co může být nástrojem sociální pedagogiky ve škole a do jaké míry jsou prvky prosociálnosti zastoupeny v předmětu náboženské výchovy.

Čtvrtá kapitola patří již do praktické části, kde bude prováděn výzkum. Názory na výuku náboženství budu zjišťovat u mladých lidí ve věku 15-30 let, a to formou dotazníkového šetření pomocí on-line průzkumu na internetu.

Ve své práci bych chtěla poskytnout ucelený pohled na výuku náboženství z hlediska sociologického, právního, pedagogického a sociálně pedagogického. Chci informovat, jakým způsobem se realizuje česká výuka náboženství na základních školách v současnosti a poukázat i na jiné možné modely výuky náboženství vyskytující se v zahraničí.

Cílem praktické části mé diplomové práce je zejména zjistit: jaký je názor mladých lidí ve věku 15-30 let na výuku náboženství, jaký model výuky náboženství je u nich nejvíce preferovaný, zda je pro ně důležité, aby znali a orientovali se v základech světových náboženství, jaká je spokojenost těchto mladých lidí s úrovní jejich osobních znalostí týkajících se křesťanství a ostatních světových náboženství a zda dle jejich názoru základní škola v rámci svého vyučování poskytuje dostatečné informace o náboženství.

Podkladem pro zpracování mé diplomové práce jsou právní předpisy, monografie, články z odborných časopisů a informace z internetové sítě world wide web. Svě poznatky jsem z jednotlivých zdrojů analyzovala (použila metodu analýzy dostupné literatury) a provedla jejich kompilaci. Svě zjištění dokládám tabulkami a grafy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁBOŽENSTVÍ

1.1 Co je náboženství?

Lidé si vždy kladli složité otázky o podstatě života a vesmíru (Langley, 2000, s. 8). Zajímalo je, jak vznikl svět, příroda, co je příčinou jevů, které si do té doby neuměli vysvětlit: blesku, hromu, střídání dne a noci, střídání ročních období (Náboženství světa, 1997, s. 6). Lidé chtěli znát odpověď na spoustu věcí. Jak byl stvořen člověk? Kde je počátek světa? Jak vysvětlit existenci dobra a zla na Zemi? Co se stane s člověkem po jeho smrti? Náboženství zřejmě vzniklo jako jedna z možných odpovědí na tyto otázky. (Langley, 2000, s. 8)

Pojem náboženství je ve většině evropských jazyků odvozený od latinského slova „religio“ (Halík, 2006, s. 15). Z Encyklopedie náboženství (1997, s. 231) se můžeme dozvědět, že výraz „religio“ pochází z latiny, lze jej opsat asi jako „bázeň Boží“ a označuje projevy lidského vztahu k Bohu. „Religio“ se dá etymologicky odvodit od religare (přivázat či svazovat dohromady). Podle toho vyjadřuje slovo „religio“ aktivní přiklání se, svědomité dbání, či vázanost k vyšší moci. Český výraz „náboženství“ nemá s latinským „religio“ nic společného. České slovo je úzce spojené s pojmem Boha, proto je poněkud zavádějící a je třeba vždy znovu vysvětlovat, že existují i neteistická náboženství, která s kategorií „Boha“ vůbec nepracují (Halík, 2006, s. 15).

Je velmi obtížné definovat náboženství. Na náboženství je možné pohlížet z mnoha úhlů pohledu. Mimo to se v evropských dějinách mnohokrát nejen zcela změnil smysl tohoto slova, ale i samotný jev tímto slovem označovaný (Halík, 2006, s. 15). Pokud začneme hledat odpovědi v odborné literatuře, najednou zjistíme, že se ani odborníci neshodnou. Lze říci, že kolik je badatelů, tolik existuje definicí. (Heller a Mrázek, 2004, s. 17). „Náboženství v moderním smyslu je totiž velmi abstraktní pojem, k němuž se dospěje až na základě srovnávání“ (Horyna, 1994, s. 18). Langleyová (2000, s. 8) označuje náboženství jako „soubor víry a praxe, často spojovaný s nadpřirozenou mocí, která formuje či řídí život a smrt člověka, nebo zaujetí pro myšlenky, které lidské existenci dodávají smysl. Oddanost určitému náboženství předpokládá víru v božskou sílu,

zároveň však přináší morální vedení. Sdružuje lidi ve společenství, které má shodné cíle a hodnoty.“

Pro některé lidi je náboženství „pravdivé“ pouze za podmínky, že přináší přímý užitek. Zakladatel moderní sociologie Emil Durkheim se domníval, že náboženství hraje v lidské společnosti rozhodující úlohu, neboť z náboženství se zrodilo všechno, co je pro společnost nutné. Jiní naopak tvrdili, že náboženství není nic jiného, než pouhý únik z reality do fantazie. Sigmund Freud označil náboženství „iluzí“. Další názor byl, že náboženství je nejlepším lidským argumentem pro existenci Boha. Sv. Augustin jej viděl v tom, co nazýváme „neklidem srdce“, neboť lidské srdce nemá klid, dokud jej nenajde u Boha. Rudolf Otto se zase domníval, že náboženství má vlastní nezávislé kořeny skryté v hlubinách samotného ducha a lidé se uchylují k víře z „pocitu bázně“. (Allan, Butterworth a Langleyová, 1993, s. 13)

Nejnámější definice pojmu náboženství můžeme najít v knize Hellera a Mrázka (2004, s. 18). Nyní uvedu výroky, které mě nejvíce zaujaly:

Spencer: „Náboženství každé doby a každého národa jest dosti přesným výrazem pravdy, jak ji tehdy a tam bylo možno lidem chápat.“

Fichte: „Náboženství je poznání; objasňuje člověka sobě samému, odpovídá na nejvyšší otázky, které vůbec mohou být vzneseny, a přináší tak člověku dokonalou jednotu se sebou samým a skutečné posvěcení myslí.“

Marx: „Náboženská bída je výrazem skutečné bídy... Náboženství je vzdech sevřeného stvoření, projev bezcitného světa... je opiem lidu. Zrušení náboženství jako iluzorního štěstí lidu je požadavkem jeho skutečného štěstí.“

Ragaz: „Náboženství není opium, ale dynamit.“

Šrí Aurobindo: „Náboženství je cesta k Bohu. Cesta není dům.“

Mensching: „Náboženství definujeme jako zážitek setkání se svatou skutečností a jako jednání, kterým na ně odpovídá člověk, jenž je tímto zážitkem svatosti bytostně určen.“

Tillich: „Zjevení musí být přijato a jméno pro toto přijaté zjevení je „náboženství“.“

Barth: „Skutečnost náboženství je zděšení člověka před sebou samým.“

Velmi krásně hovoří o náboženství Muchová (1994, s. 19). Dle jejího pohledu není náboženství jen teoretická záležitost, ale je to „žitý život zapsaný do srdcí lidí,

a proto pro všechny věřící nejvýše přítomná a všední den zcela určující záležitost. Člověk ho může žít povrchně, pasivně, ale také hluboce procítěně, angažovaně, dynamicky. Náboženství je vědomě – nevědomě věřící pohled na život, životní postoj, způsob života. Můžeme ho nazvat individuálně sociálním základním vzorem, obklopujícím člověka a svět, skrze něhož člověk (jen částečně si toho vědom) všechno vidí a prožívá, myslí a cítí, jedná a trpí. Náboženství poskytuje konkrétní a obsáhlý smysl života, zaručuje nejvyšší hodnoty a nezbytná měřítká, vytváří duševní společenství a vlast.“

V každé zemi zanechalo náboženství kulturní i morální (etické) dědictví. Vše díky tomu, jak významnou roli hrálo v minulosti. Z náboženských důvodů vznikala umělecká díla (zachycené náboženské výjevy v literatuře, sochařství či malířství). Náboženství (např. Biblické desatero) je základem právních řádů většiny demokratických států. Náboženství ospravedlňovalo organizaci společnosti a běžný život rodin. Náboženství vlastně udávalo rytmus každodennímu dění. (Náboženství světa, 1997, s. 6) Dle Lužného (1999, s. 137) bylo náboženství v tradiční společnosti „jedním z klíčových sociálních faktorů, prostupovalo celým životem společenství a význačným způsobem determinovalo život jedince i celého společenství.“

O přínosu náboženství hovoří Muchová (1992, s. 86) takto: „Náboženství vnáší do dějin lidstva velký potenciál: úctu k životu v hinduismu, praxi očišťování a meditace v buddhismu, přesvědčení o tom, že člověk je božím obrazem v židovství, jednotu lásky k Bohu a k bližnímu v křesťanství, posty a almužny v islámu.“

1.2 Náboženské vyznání a religiozita obyvatelstva ČR

Mezinárodní srovnávací výzkumy i výsledky sčítání lidu ukazují Českou republiku (dále jen ČR) jako zemi patřící mezi nejateističtější země světa. V Mezinárodním srovnávacím šetření ISSP z roku 2005, jež porovnávala náboženské vyznání v 16 evropských zemích, se ČR umístila na prvním místě. Tedy 60% českých respondentů tohoto výzkumu uvedlo, že se nehlásí k žádnému náboženskému vyznání. Rozdíly mezi naší zemí a Velkou Británií a Francií, které skončili na druhém a třetím místě, jsou poměrně radikální. Podíl českých „nevyznávajících“ je přibližně o polovinu vyšší. Na druhou stranu je ovšem nutno dodat, že šetření sice ukazují na nízký zájem

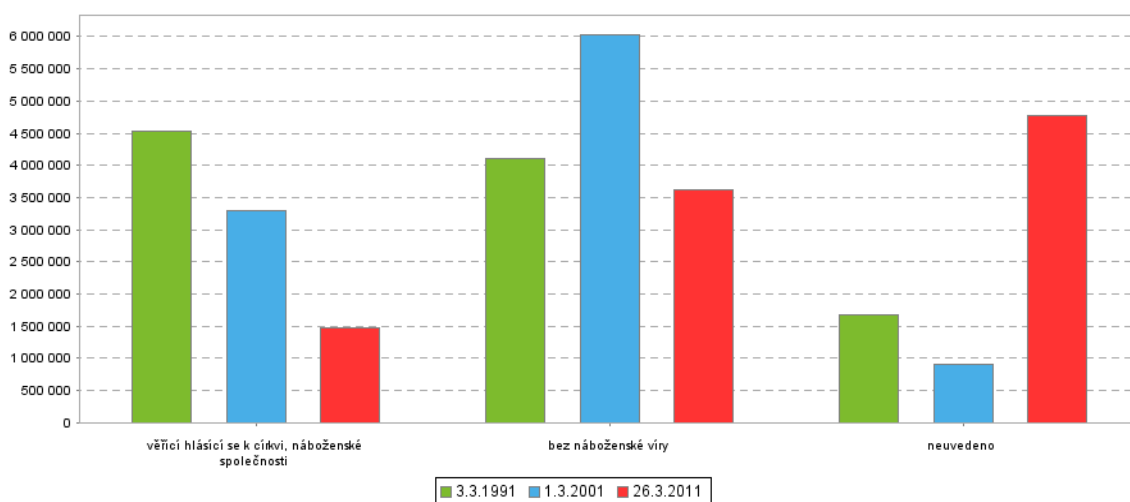
o organizovanou církevní religiozitu, to ale neznamená, že by byla Čechům vzdálená víra v nadpřirozené jevy nebo magii. Z hlediska zájmu o astrologii či léčitelství naopak patří naše společnost v euroatlantickém prostoru k nejreligióznějším. (Lužný a Nešpor, 2008, s. 20-21)

Proto také někteří autoři v souvislosti s výzkumem religiozity v moderní společnosti doporučují rozlišovat dva pohledy na religiozitu. První je religiozita tradiční „institucionalizovaná“, jež je spojena s náboženskými institucemi, jako je církev. Druhá religiozita je „alternativní“, odehrávající se mimo náboženské struktury, a má znaky privatizované a individualizované zbožnosti. Spíše by bylo pro ni příznačné slovo spiritualita. Spiritualita má vysokou tendenci ke slučování jednotlivých prvků z různých náboženských hnutí a systémů a tím vede k detradicionalizaci náboženských představ. (Václavík, 2010, s. 142 a 210)

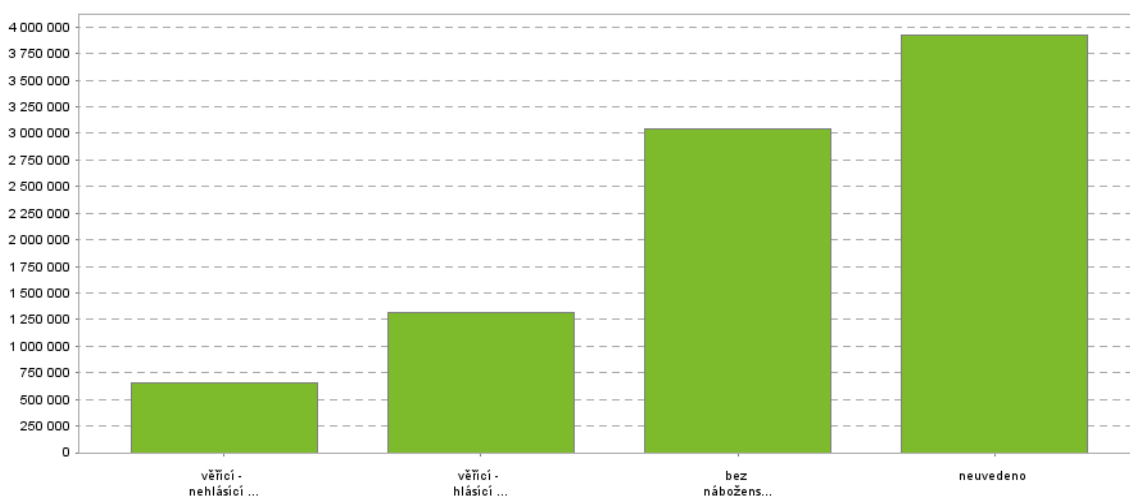
Výsledky sčítání lidu provedené v letech 1991, 2001 a 2011 (ČSÚ, ©2013) potvrdily odklon české společnosti od tradičních církví a narůstající zájem o jiné formy „alternativní“ religiozity. Podle údajů z tohoto censu poklesl počet věřících hlásících se k církvi či náboženské společnosti mezi sčítáními v letech 1991 a 2001 o 27,3%. V roce 1991 se k nějaké konkrétní náboženské skupině přihlásilo 4.523.734 občanů, avšak v roce 2001 se jejich počet snížil na 3.288.088. Hluboký propad věřících nastal v roce 2011, kdy se do téže kategorie přihlásilo jen 1.463.584 osob. Oproti sčítání v roce 2001 naopak nyní klesl počet těch, kteří se k náboženské víře nehlásí vůbec. V roce 2001 bylo občanů bez náboženské víry rovných 6.039.991, ale při sčítání v roce 2011 se deklarovalo jako „bez vyznání“ pouhých 3.604.095 občanů. K tomu je ovšem nutno podotknout, že sice došlo ke snížení počtu lidí bez náboženské víry, ale o to více občanů odmítlo na otázku náboženské příslušnosti odpovědět. V roce 2011 to bylo celkem 4.662.455 osob. Pro srovnání uvedu, že v roce 2001 nevedlo odpověď na náboženskou víru pouhých 901.981 občanů. Tak vysoký nárůst předmětné hodnoty lze interpretovat jako nezájem obyvatel vyjadřovat se k otázce náboženské víry a poctivě vybírat jednu z nabídnutých variant. Já se však domnívám, že do velkého počtu osob, jež se k otázce náboženské víry odmítly vyjádřit, patří právě ty, které se neztotožňují s žádnou oficiální církví či náboženskou společností a přiklánějí se spíše k nějaké formě okultismu či spirituality. Jak uvádí Hamplová (2008, s. 703-704) „nízká míra církevní religiozity neznamená, že by v české společnosti nepřetržoval vysoký zájem o nadpřirozeno a spirituální otázky“. Myslím si, že mezi občany vzrostl počet jedinců zabývajících se „alternativní“ religiozitou.

A to z důvodu, že spousta osob, které ještě v roce 2001 uváděly odpověď „bez náboženské víry“, se při sčítání 2011 již k náboženské víře nevyjádřily, neboť svoji víru v určité „duchovno“ mají, jen ji nepodřazují pod žádnou konkrétní církev. To je mé subjektivní vysvětlení skutečnosti, proč se o 3.760.474 více občanů (oproti sčítání lidu 2001) rozhodlo neodpovědět na otázku náboženské víry. Také Vojtíšek (2004, s. 13) se domnívá, že česká společnost v posledních letech zaznamenala „růst obliby náboženského života, který postrádá jakékoli ztotožnění s jednou náboženskou skupinou. Spíš než o příslušnicích náboženských skupin pak hovoříme o klientech spirituálních středisek, která uspokojí poptávku po náboženských zážitcích či náboženských odpovědích.“

Graf 1. Vývoj věřících a obyvatelstva bez náboženské víry v letech 1991 až 2001, zdroj ČSÚ.

Graf 2. Obyvatelstvo podle náboženské víry dle sčítání lidu 2011, zdroj ČSÚ.

Co se týká počtu věřících hlásících se ke konkrétní církvi, tak dle výsledků sčítání lidu z roku 2011 má nevyšší počet členů Církve římskokatolická, a to konkrétně 1.082.463

osob. Ovšem i ona velké množství věřících, oproti roku 2001, ztratila. Konkrétně se počet věřících římskokatolické církve snížil o 1.658.317 osob, tedy úbytek činí 60%. Ztráty zaznamenaly ale i další tradiční české církve. Druhá největší Českobratrská církev evangelická přišla o 65.354 členů (nyní se k ní hlásí 51.858 občanů) a Církev československá husitská se současnými 39.229 věřícími byla postižena ztrátou 59.874 svých členů. Václavík v této souvislosti uvádí (2010, s. 194), že „proces odcírkevnění a náboženské detradicionalizace se na začátku nového tisíciletí stal neoddiskutovatelným faktem a jedním z hlavních charakteristických rysů náboženského života české společnosti.“

Tab. 1. Obyvatelstvo podle náboženské víry a věku dle sčítání lidu 2011, zdroj ČSÚ.

Věk	Obyvatelstvo celkem	z toho podle náboženské víry													
		věřící - nehlásící se k žádné církvi	věřící - hlásící se k církvi	z toho										bez náboženské víry	neuvedeno
				Církev adventistů sedmého dne	Církev českosl. husitská	Církev řecko- katolická	Církev římsko- katolická	Českobratr. církve evangelická	Evangelická církve a. v. v ČR	Náboženská společnost Svědkově Jehovovi	Pravosl. církve v českých zemích	Slezská církve evangel. a. v.			
Obyvatelstvo celkem	10 436 560	705 368	1 463 584	7 391	39 229	9 883	1 082 463	51 858	6 632	13 069	20 533	8 158	3 604 095	4 662 455	
0 - 14	1 488 928	48 100	147 395	928	1 704	1 075	113 022	4 458	638	1 048	2 208	1 206	559 021	734 366	
15 - 19	575 815	29 659	57 509	440	578	290	40 251	1 598	193	629	761	403	229 686	258 892	
20 - 24	673 847	44 395	64 605	494	676	439	41 448	1 804	319	736	1 238	477	274 110	290 559	
25 - 29	718 933	53 476	71 743	469	842	855	47 146	2 080	430	793	2 040	471	283 339	310 212	
30 - 34	865 389	64 151	88 453	664	1 160	1 052	60 708	2 691	490	981	2 545	608	337 615	375 035	
35 - 39	885 988	64 830	92 194	695	1 419	920	63 966	2 834	397	1 239	2 569	549	335 220	393 653	
40 - 49	1 391 747	104 591	155 278	1 070	2 260	1 390	110 359	5 070	653	2 526	3 563	904	515 076	616 674	
50 - 59	1 411 203	105 453	179 920	941	3 320	1 119	132 610	6 574	954	1 981	2 334	1 088	499 394	626 322	
60 - 69	1 304 916	106 873	260 417	828	9 238	1 098	202 273	10 126	1 003	1 709	1 343	1 108	355 478	582 060	
70 a více	1 084 167	82 699	344 321	856	17 499	1 625	269 717	14 576	1 546	1 413	1 879	1 342	208 043	449 061	
nezjištěno	35 627	1 141	1 749	6	33	20	963	47	9	14	53	2	7 113	25 621	

Podívejme se nyní, jaký vliv na náboženskou víru mají tradiční ukazatele jako věk, pohlaví, vzdělání a bydliště. Co se týká pohlaví, tak se opět potvrdily dlouhodobě existující rozdíly, že ženy inklinují k náboženské víře častěji než muži. Zatímco věřících mužů bylo v roce 2011 sečteno celkem 960.076 (z toho je 643.382 osob hlásící se k nějaké konkrétní církvi), tak věřící ženy dosahovaly počtu celkem 1.208.876 (z toho se 820.202 žen hlásí k nějaké konkrétní církvi). Za rozdílem mezi počtem žen a mužů se skrývá vliv věkového rozdílu, když podíl věřících ve vyšších věkových skupinách stoupá a současně platí, že se ženy dožívají vyššího věku než muži. Václavík (2010, s. 199) také uvádí, že za další vlivný faktor, jež je doložen i výzkumy, lze obecně považovat vyšší religiozitu žen. Hamplová a Řeháková (2009, s. 37-38) s odkazem na různé autory rozebírají možné příčiny vyšší religiozity u žen. Ta může souviset jednak s tím, že ženy jsou méně zakotveny na trhu práce - jsou v domácnosti, věnují se dětem a tím mají více času na církevní a náboženské aktivity. Ženy jsou také tradičně vychovávány k péči o druhé,

submisivitě a k důrazu na emocionální hodnoty. Tyto naučené vlastnosti podporují v ženách jejich náboženskost. Marxistický pohled na věc říká, že náboženství ženám nabízí únik a naději na řešení problémů vzniklých genderovými nerovnostmi a ekonomickou závislostí na mužích. Ženy, na rozdíl od mužů, nejsou také ochotny nést vyšší riziko spojené s nenáboženskostí pro případ, že Bůh či posmrtný život opravdu existuje.

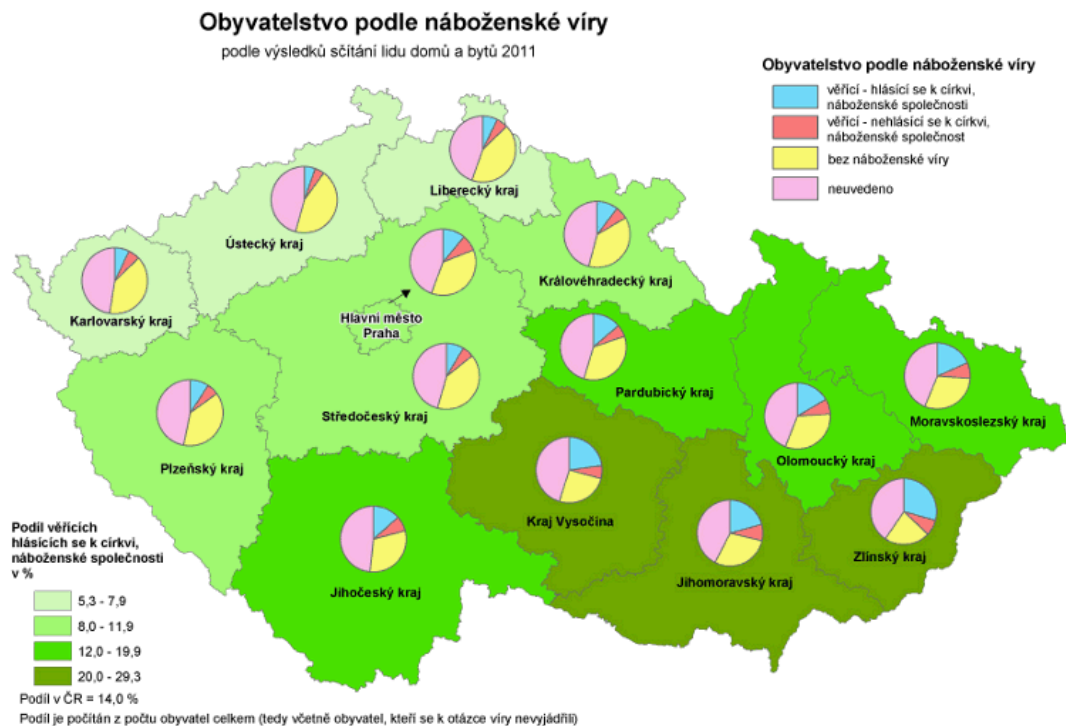
Rozdíl mezi podílem věřících byl také v jednotlivých věkových kategoriích bez ohledu na pohlaví. K podstatnému zvýšení počtu věřících dochází až u kategorie 40 až 49-letých. Sekularizační tendence vedou k výraznému poklesu osob hlásících se k nějakému náboženskému vyznání zejména u mladších věkových kategorií. Můžeme říci, že od věku 15-19 let konče věkovou kategorií 70+ postupně vzrůstá počet věřících osob, hlásících se k některé z konkrétních církví. Důvodů, proč se k náboženskému vyznání hlásí častěji starší lidé, může být několik. Hamplová a Řeháková (2009, s. 34,36) spatřují první příčinu změny religiozity ve stárnutí a změně životního cyklu. Znamená to, že lidé do náboženství „stárnou“. Jako druhou příčinu označují generační změnu, neboť „starší generace byly socializované k alespoň částečné účasti na církevním životě a svátcích, zatímco velká část současných mladších generací vyrůstá bez jakékoliv znalosti náboženských tradic.“ Třetím faktorem, jež uvedené autorky zmiňují, může být skutečnost, že dochází k proměně religiózních forem, k nimž se mladí lidé přesunují.

Co se týká dalšího sociodemografického faktoru – vzdělání, tak při sčítání v roce 2011 se jako religioznější ukázala skupina občanů s nižším vzděláním (nejčastěji se mezi věřícími nalézaly osoby, které měly střední odborné vzdělání bez maturity). Tím se i potvrdil stav z předchozích sčítání. Lze tedy konstatovat, že se vzrůstajícím stupněm vzdělání klesá počet občanů, kteří se hlásí k náboženskému vyznání. Klasická sekularizační teorie zdůvodňuje tuto skutečnost tím, že „moderní vzdělání a schopnost racionálně vysvětlovat přírodní jevy a zákony nutně podkopává základy, na kterých náboženství a církev stojí. Moderní vzdělání by tak mělo být jednou z hlavních sekularizačních sil.“ (Hamplová a Řeháková, 2009, s. 39)

Výsledky sčítání 2011 potvrdily ohledně vztahu věřící-kraj výrazné regionální rozdíly. Nejvíce věřících žije na Moravě (na prvním místě Zlínský kraj, následuje Vysočina a na třetím místě je Jihomoravský kraj). Naopak nejnižší podíly vyznávajících najdeme v Severních Čechách. Nejvyšší podíly osob bez vyznání má Karlovarský, Liberecký a Ústecký kraj. Platí tedy, jak uvádí Hamplová a Řeháková (2009, s. 41) „čím více na západ a sever postupujeme, tím méně lidí patří do nějaké církve.“ Co se týká

ukazatele venkov-město ve vztahu k náboženskému vyznání, tak výsledky ukazují na skutečnost, že převaha nábožensky založených osob je na venkově, naopak vysoké počty občanů bez vyznání lze najít především ve městech.

Graf 3. Obyvatelstvo podle náboženské víry podle výsledků sčítání lidu domů a bytů 2011, zdroj ČSÚ.

Můžeme tedy tvrdit, že česká populace neprojevuje příliš velký zájem o tradiční církevní náboženství. Přesto z dalších výzkumů (zejména výzkum DIN 2006 – specializované šetření na téma „Detradicionalizace a individualizace náboženství“, ISSP – Mezinárodní program sociálního výzkumu z roku 2008 a EVS – Evropská studie hodnot z roku 1999) vyplynulo, že v této zemi (i v ostatních západoevropských státech) je velmi rozšířena víra v nadpřirozeno. Pod nadpřirozeno můžeme zahrnout zájem o východní medicínu (akupunkturu, akupresuru, homeopatii), ale také víru v amulety, horoskopy, astrologii, spiritualismus, převtělování, věštce, léčitele, novopohanství atd. Pro toto zaměření můžeme použít již zmíněné označení „alternativní“ religiozita. (Hamplová, 2008, s. 705)

Data DIN 2006 potvrzují, že velká část Čechů věří v existenci nadpřirozených jevů. Více než polovina dotázaných uvedla, že někteří věštci mohou předvídat budoucnost,

nebo že existuje nějaká nadpřirozená síla (54,7% , resp. 51,7%). Naopak představa pekla byla přijatelná pouze pro necelou čtvrtinu respondentů (23,8%). DIN 2006 tak potvrdil výsledky starších výzkumů, dle kterých je v České republice nízká míra deklarované religiozity, ale naopak velmi populární jsou necírkevní religiózní formy. Existují tedy dvě religiózní orientace: „tradiční“ křesťanství – zahrnující víru v nebe, peklo, zázraky a účinnost modlitby a „alternativní“ religiozita – kam patří víra v okultismus, horoskopy, amulety, léčitele, věštce a další. (Hamplová, 2008, s. 721)

Václavík (2010, s. 168) charakterizuje spiritualitu (či alternativní religiozitu – každý autor používá jiné označení pro tento fenomén) jako takové chápání posvátna, které umožňuje „skrze vlastní subjektivitu dosáhnout podstaty bytí, a dokonce skrze tu samou subjektivitu se na této podstatě podílet a rozvíjet ji“. To je hlavní rozdíl od tradičního náboženství, které „jedince i s jeho subjektivitou podřizuje vyšší autoritě, na níž je vše závislé a z níž je vše odvozeno“.

Statistické analýzy ukázaly, že více než tři čtvrtiny osob bylo možné přiřadit k jedné nebo druhé religiózní orientaci. Tradičních křesťanů, pro něž byla typická víra v nebe, peklo, zázraky a účinnost modlitby, přitom byla jedna pětina populace. Mnohem častější (dvoutřetinové) bylo zastoupení stoupenců alternativních náboženských nebo spirituálních postojů, kteří věřili v pravdivost horoskopů, v účinnost amuletů a ve schopnost některých věštců předvídat budoucnost. (Lužný a Nešpor, 2008, s. 29)

Výzkumy ukazují, že k „alternativní“ religiozitě inklinují častěji ženy než muži a je populárnější spíše mezi mladšími lidmi. Návštěvnost bohoslužeb v dětství ovlivňuje pozdější možnou orientaci k „alternativní“ religiozitě. Víra v okultismus je nejvyšší zejména mezi těmi, kteří chodili do kostela jen „čas od času“. Občasný kontakt s církví a náboženstvím v dětství tedy zvyšuje zájem o nadpřirozeno, ale není dostatečný na to, aby v lidech zapustila kořeny víra v oficiální církevní věrouku. Zvýšenou inklinaci k „alternativní“ religiozitě můžeme najít pouze mezi těmi, kteří vyrůstali v prostředí Československé církve husitské (má liberální a teologicky proměnlivý charakter). (Hamplová, 2008, s. 714-715, s. 721-722)

Naopak víra v „tradiční“ křesťanskou věrouku je typická pro ženy a starší lidi. Za vyšší religiozitu starších osob se skrývá fakt, že patří ke generaci, jež ještě v dětství chodila do kostela běžně. K „tradiční“ dimenzi inklinují častěji jedinci s nejnižším vzděláním, tj. ti, kteří ukončili pouze základní školu. Co se týká náboženské socializace

v dětství a vztahu k tradičním náboženským společnostem, tak klíčovou roli hraje četnost návštěvnosti bohoslužeb. Křesťanská víra se nejlépe reprodukovala u těch, kdo chodili do kostela poměrně často (nejméně jednou měsíčně). Náboženská socializace probíhá nejlépe v menších křesťanských církvích (Českobratrská církev evangelická a ostatní křesťanské církve). Církev římskokatolická stojí na pomezí, tedy křesťanskou víru předává s menší efektivitou než výše označené církve. (Hamplová, 2008, s. 720-721)

Můžeme tedy shrnout, že náboženské postoje v případě tradičních náboženských praktik a představ zůstaly omezeny především na méně vzdělanou, starší a venkovskou populaci. Naopak v případě alternativních náboženských či spirituálních postojů je jejich nositelem mladší a více vzdělaná městská populace. Ženy byly častěji zastoupeny jak mezi tradičními, tak mezi alternativními věřícími. Je nutno ale zdůraznit, že za nejpodstatnější faktor, který vysvětluje rozdíly v zastoupení obou typů religiozity/spirituality ve společnosti, se ukázala náboženská socializace v dětství. (Lužný a Nešpor, 2008, s. 7, s. 30)

Domnívám se, že označovat českou společnost jako sekulární není příliš příznačné, mnohem více vystihující je pojem „necírkevní“. Sice došlo k posunu religiozity od „institucionalizované“ k „alternativní“, to ještě ale neznamená její zánik. Naopak. V dalších letech budeme určitě svědky jejího dalšího zajímavého vývoje a postupu.

1.3 Registrované církve a náboženské společnosti v ČR

Církev a náboženská společnost je definovaná (resp. jsou definované) v § 3 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jako „dobrovolné sdružení osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.“

Vznik církví a náboženských společností je založen na principu registrace. Církev a náboženská společnost se stává právnickou osobou registrací podle zákona o církvích. Dle § 10 odst. 1 zák. č. 3/2002 Sb. podávají návrh na registraci církve a náboženské společnosti Ministerstvu kultury nejméně tři fyzické osoby, které dosáhly věku 18 let, mají

způsobilost k právním úkonům a jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v České republice. Návrh musí podle § 10 odst. 2, písm. a), b), c) a d) zák. č. 3/2002 Sb. obsahovat základní charakteristiku církve a náboženské společnosti, jejího učení a poslání, zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky, dále v originále podpisy 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti s dalšími požadovanými údaji a také základní dokument církve a náboženské společnosti.

Řízení o registraci církve a náboženské společnosti je upraveno v § 14 zák. č. 3/2002 Sb. Ministerstvo kultury v rámci tohoto řízení přezkoumává, zda návrh na registraci podala osoba splňující podmínky stanovené tímto zákonem, zda návrh na registraci obsahuje všechny stanovené náležitosti a v případě řízení o registraci církve a náboženské společnosti a řízení o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, zda činnost církve a náboženské společnosti není v rozporu s jejím základním dokumentem a s podmínkami stanovenými tímto zákonem.

Pokud jsou splněny všechny vyžadované náležitosti, Ministerstvo kultury rozhodne o tom, že se církev a náboženská společnost registruje. Tato registrace se dle § 14 odst. 4 zák. č. 3/2002 Sb., zapíše do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností ke dni, kdy rozhodnutí o registraci nabylo právní moci.

Registrovaná církev a náboženská společnost může dle § 6 odst. 3, písm. a) a b) zák. č. 3/2002 Sb. k plnění svého poslání zejména vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách a také získat oprávnění k výkonu zvláštních práv (§ 7 zák. č. 3/2002 Sb.) např. vyučovat náboženství na státních školách, pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky, či zřizovat církevní školy atd.

V České republice je v současné době registrováno 36 církví a náboženských společností. Aktuální údaje i následující tabulky jsem získala z oficiálních internetových stránek Ministerstva kultury ČR (Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností, ©2007).

Data registrace církví a náboženských společností

Tab. 2. Církev a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 308/1991 Sb., zdroj Ministerstvo kultury ČR

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum registrace, resp.recepce (rok 1991)
1.	Apoštolská církev	--	1989
2.	Bratrská jednota baptistů	--	1951
3.	Církev adventistů sedmého dne	--	1951(1952–56 odňato)
4.	Církev bratrská	--	1951
5.	Církev československá husitská	--	1920
6.	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	--	1. 3. 1990 *
7.	Církev řeckokatolická	--	recepce z Rakouska–Uherska(1950–68 odňato)
8.	Církev římskokatolická	--	recepce z Rakouska–Uherska
9.	Českobratrská církev evangelická	--	recepce z Rakouska–Uherska
10.	Evangelická církev a. v. v ČR	--	recepce z Rakouska–Uherska
11.	Evangelická církev metodistická	--	1951
12.	Federace židovských obcí v ČR	--	recepce z Rakouska–Uherska
13.	Jednota bratrská	--	recepce z Rakouska–Uherska
14.	Křesťanské sbory	--	1956
15.	Luterská evangelická církev a. v. v ČR	19. 1. 1995(č.j. 360/95)	19. 1. 1995
16.	Náboženská společnost českých unitářů	--	1930
17.	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	1. 9. 1993(č.j. 8475/1993)	1. 9. 1993
18.	Novoapoštolská církev	--	1956
19.	Pravoslavná církev v českých zemích	--	recepce z Rakouska–Uherska
20.	Slezská církev evangelická a. v.	--	recepce z Rakouska–Uherska
21.	Starokatolická církev v ČR	--	recepce z Rakouska–Uherska

* registrace na základě usnesení Vlády ČR ze dne 21. 2. 1990 č. 51. 2.

Tab. 3. Církev a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., zdroj Ministerstvo kultury ČR

Č.	Název církve, náboženské společnosti	Datum rozhodnutí MK, (č.j.)	Datum registrace
22.	Církev Křesťanská společenství	19. 6. 2002(č.j. 4563/2002–22)	20. 6. 2002
23.	Obec křesťanů v České republice	3. 9. 2002(č.j. 8213/2002–23)	4. 9. 2002
24.	Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	21.11.2002(č.j. 11830/2002–24)	21.11. 2002
25.	Česká hinduistická náboženská společnost	25.11.2002(č.j. 11597/2002–25)	25. 11. 2002
26.	Ústředí muslimských obcí	30. 8. 2004(k č.j. 4874/2004)	17. 9. 2004
27.	Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice	2. 5. 2007(k č.j. 15996/2006)	26. 5. 2007
28.	Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	16. 5. 2007(k č.j. 12449/2006 OC)	8. 6. 2007
29.	Višva Nirmala Dharma	25. 6. 2007(č.j. 13654/2006)	14. 7. 2007
30.	Církev Živého Boha	27. 11. 2007(k č.j. 8009/2007)	15. 12. 2007
31.	Církev Nová naděje	12. 8. 2009(č.j. MK 5577/2009 OC)	3. 9. 2009
32.	Církev Slovo života	15.7. 2010 č.j. MK 11623/2010 OC	6.8. 2010
33.	Církev víry	30.4. 2012 č.j. MK 24865/2012 OC	22. 5. 2012
34.	Církev Svatého Řehoře Osvětitel	6. 3. 2013 č.j. MK 12485/2013 OC	27. 3. 2013
35.	Armáda spásy	4. 9. 2013 č.j. MK 40633/2013	25. 9. 2013
36.	Církev Nový Život	3. 10. 2013, č.j. MK 39252/2013 OC	25. 10. 2013

Co se týká vyučování náboženství, tak „oprávnění k výkonu zvláštního práva vyučovat náboženství na státních školách“ dle § 7 odst. 1, písm. a) zák. č. 3/2002 Sb. mají v současnosti tyto církve: Apoštolská církev, Církev adventistů sedmého dne, Církev československá husitská, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Křesťanské sbory, Luteránská evangelická církev a.v. v České republice, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Slezská církev evangelická augsburského vyznání. (Horák, 2011, s. 172)

2 PRÁVNÍ A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY K VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ

2.1 Právní úprava výuky náboženství

Neúčastnit se náboženského života bylo dříve vyloučeno a jen zřídka mohla vedle sebe v jedné zemi koexistovat různá náboženství, aniž by to vedlo k válkám a pronásledování. V současné době se již situace změnila. Moderní vyspělé státy umožňují existenci různých náboženství vedle sebe, a tak každý člověk může vyznávat víru dle své vlastní svobodné volby, nebo může být bez vyznání. (Náboženství světa, 1997, s. 6)

Právo vyučovat náboženství ve školách patří do oblasti uplatňování náboženské svobody. Povinnost zajistit tuto svobodu vyplývá z právního řádu České republiky, z jeho ústavních předpisů a z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána a které mají ve smyslu §10 ústavního zákon č. 1/1993 Sb. přednost před zákonem (Horák, 2011, s. 13). V následujícím textu jsem seřadila veškeré právní předpisy, které se výuky náboženství týkají, dle jejich právní síly. Výčet obsahuje přesné citace právních předpisů.

Vnitrostátní právní předpis nejvyšší právní síly:

- **Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod**

Čl. 16

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

Mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána:

- **Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech**

Čl. 18

(1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním.

(4) Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují respektovat svobodu rodičů, a tam, kde je to vhodné, poručníků, zajistit náboženskou a morální výchovu svých dětí podle vlastního přesvědčení rodičů nebo poručníků.

- **Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech**

Čl. 13

(3) Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují respektovat svobodu rodičů, případně poručníků, zvolit pro jejich děti jiné školy než ty, které byly zřízeny veřejnými orgány, které odpovídají takové minimální úrovni vzdělání, jaké je stanovena nebo schválena státem, a zajišťovat náboženskou a morální výchovu jejich dětí ve shodě s jejich vlastním přesvědčením.

- **Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5, a 8 (č. 209/1992 Sb.)**

Čl. 9

(1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

- **Dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod z 20.3.1952 (č. 209/1992 Sb.)**

Čl. 2

Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.

- **Úmluva OSN o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)**

Čl. 14

(1) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

(2) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají práva a povinnosti rodičů, a v odpovídajících případech zákonných zástupců, usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem.

Vnitrostátní právní předpisy upravující výuku náboženství:

- **Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)**

§ 2

Svoboda náboženského vyznání

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Právo nezletilých dětí na svobodu náboženského vyznání nebo být bez vyznání je zaručeno. Zákonní zástupci nezletilých dětí mohou výkon tohoto práva usměrňovat způsobem odpovídajícím rozvíjejícím se schopnostem nezletilých dětí.

§ 7

Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností

(1) Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv:

a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu

- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolních, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**

§ 15

Vyučování náboženství

(1) Ve školách lze v souladu se zásadami a cíli vzdělávání podle § 2 vyučovat náboženství. Náboženství mohou vyučovat registrované církve nebo náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách, a to i společně na základě jejich písemné dohody.

(2) V základních a středních školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí se vyučuje náboženství jako nepovinný předmět, pokud se k předmětu náboženství uskutečňovanému danou církví nebo náboženskou společností přihlásí ve školním roce alespoň 7 žáků školy. K vyučování náboženství lze spojovat žáky z několika ročníků jedné školy nebo více škol, nejvýše však do počtu 30 žáků ve třídě. Spojovat žáky z více škol k vyučování náboženství lze na základě smlouvy mezi příslušnými školami, která upraví rovněž úhradu nákladů spojených s tímto vyučováním.

(3) Vyučovat náboženství může v pracovněprávním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost dané školy, pověřený zástupce církve nebo náboženské společnosti, který splňuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle zvláštního právního předpisu. Pověření vydává statutární orgán církve nebo náboženské společnosti, v případě římskokatolické církve statutární orgán příslušného biskupství.

- **Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů**

§ 3

Předpoklady pro výkon funkce pedagogického pracovníka

(1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- c) je bezúhonný,
- d) je zdravotně způsobilý a
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

§ 14

Učitel náboženství

Učitel náboženství získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

- a) v oblasti teologických věd,
- b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo
- c) v oblasti pedagogických nebo společenských věd a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů náboženství.

- **Směrnice Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, č.j.: 33 377/2004-45 ze dne 25. února 2005, kterou se stanoví závazné zásady, podle kterých provádějí krajské úřady rozpis finančních prostředků státního rozpočtu přidělovaných podle § 161 odst. 6 písm. b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a podle kterých provádějí obecní úřady obcí s rozšířenou působností návrhy rozpisů rozpočtů finančních prostředků státního rozpočtu podle § 161 odst. 7 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb.**

Čl. II

(1) V rámci příprav rozpisu přímých výdajů krajský úřad provede:

- c) vyčlenění účelových prostředků v rozpočtu regionálního školství krajského úřadu pro řešení zvláštních věcných okruhů v průběhu příslušného kalendářního roku, které nelze promítnout do rozpisu rozpočtu jednotlivých právnických osob prostřednictvím

krajských normativů (dále jen „rezerva“); zvláštní pozornost krajský úřad věnuje zejména financování:

6. výuky náboženství podle § 15 odst. 3 školského zákona, pokud tuto problematiku neřeší obecně ve výši normativu.

2.2 Rámcový vzdělávací program

Evropská komise Evropské unie vydává pravidelně Bílé knihy, jež obsahují návrhy pro aktivity společnosti v určité politické oblasti. V Bílých knihách nalezneme oficiální návrhy, aby se tyto oblasti určitým směrem rozvíjely. Bílá kniha, která se týká školské politiky zemí Evropské unie, vyšla v roce 1995 a její název vypovídá o směrech vývoje, které jsou v ní navrženy: „Bílá kniha o obecném a odborném vzdělávání – vzdělávat a vzdělávat se – na cestě ke kognitivní společnosti.“ Česká Bílá kniha nese název: „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice“. (Muchová, 2007, s. 9) Navazuje jednak na Bílou knihu Evropské Unie o obecném a odborném vzdělávání, ale také na rozhodnutí české vlády – usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v něm – v návaznosti na programové prohlášení z července 1998 – schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. „Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu“ (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha, 2001, s. 7). „Česká Bílá kniha se zmiňuje o rozvoji duchovních, morálních a estetických hodnot, ovšem jednoznačně je podřizuje cíli uplatnění člověka ve společnosti, a to zejména v ekonomické oblasti“ (Muchová, 2007, s. 9).

Bližší konkretizací české Bílé knihy jsou rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP), jež představují státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů. RVP jsou sice vytvořeny ve velmi obecné podobě, ale na velmi závazné úrovni. Jsou zde určeny pevně dané rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání a stanoveny vzdělávací obsahy pro danou etapu. Na základě RVP si každá škola vypracovává svůj vlastní školní vzdělávací program, jež vychází z RVP a dále jej rozvádí a konkretizuje. (Muchová, 2007, s. 9)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) (2007, s. 10) stojí na následujících principech:

- „navazuje svým pojetím a obsahem na RVP předškolního vzdělávání a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání;
- vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol;
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání;
- vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo;
- zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi;
- stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV;
- podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků;
- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami;
- je podkladem pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.“

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání jsou definovány vzdělávací oblasti, dělicí se do vzdělávacích oborů - dříve se označovaly jako „předměty“ (Muchová, 2007, s. 10). Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Vzdělávací obory jsou taxativně stanoveny stejně jako „očekávané výstupy“ – tedy to, co bude žák po absolvování vzdělávacího oboru umět a ovládat (Muchová, 2007, s. 10).

Do devíti vzdělávacích oblastí patří tyto vzdělávací obory (RVP ZV, 2007, s. 18):

- **„Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace)
- **Informační a komunikační technologie** (Informační a komunikační technologie)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Člověk a společnost** (Dějepis, Výchova k občanství)
- **Člověk a příroda** (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce).“

Co se týká předmětu náboženství, tak popis tohoto vzdělávacího oboru v RVP ZV nenalezneme. Je to proto, že náboženství je předmět nepovinný, netýká se všech žáků, tudíž není obsahem tohoto dokumentu. (Muchová, 2007, s. 10) Přesto náboženská témata v RVP ZV najdeme, a to konkrétně v kapitole 5.5 Člověk a společnost. Na školách a učitelích pak zůstává, do jak míry náboženská témata v rámci vyučování rozvinou. (Štampach, 2007)

Podívejme se nyní konkrétně, kde v RVP ZV přicházejí náboženská témata ke slovu přímo i nepřímo. V charakteristice vzdělávací oblasti kapitoly 5.5 Člověk a společnost se „hovoří o dějinných, sociálních a kulturně historických aspektech života lidí a připomíná se sounáležitost s evropským civilizačním a kulturním okruhem, což má vést k přijetí hodnot, na nichž je současná Evropa budována“ (Štampach, 2007). Dle RVP ZV (2007, s. 43) je také důležitou součástí vzdělávání v dané oblasti i prevence rasistických, xenofobních a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv. Přímou se s náboženskými tématy setkáme v části 5.5.1, kde se jako součást učiva pro 2. stupeň objevuje křesťanství, papežství, islám, islámská říše ovlivňující Evropu, husitství, či reformace a jejich šíření Evropou. Očekávané výstupy v této oblasti jsou následující. Žák vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí, vztah křesťanství ke kacířství a jiným věroukám. Dále určí význam husitské tradice pro český politický a kulturní život. Nepřímo se s náboženskými

tématy setkáme v části 5.5.2, kde je popsán obor Výchova k občanství. „Zde najdeme pouze zmínky o významných dnech, kulturních tradicích, z nichž některé, např. Vánoce a Velikonoce, státní svátky 5. a 6. července, mají mimo jiné i náboženský obsah“ (Štampach, 2007).

RVP ZV (2007, s. 12-13) stanoví, že „v základním vzdělávání se usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení,
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti,
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný,
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.“

Vzdělávání má zajišťovat nejen rozvoj samostatného myšlení a rozvoj schopností získávat informace, třídit je, kriticky je posuzovat a pracovat s nimi, ale má mít i formální funkci. Dle Prášilové jsou „proto vzdělávací cíle zaměřeny i na rozvíjení takových kvalit žáků, které mají svůj výraz v úctě k všelidským hodnotám, v toleranci vůči jiným rasám, kulturám, způsobům života i náboženstvím.“ Žáci by měli na základě svého získaného vzdělání umět zhodnotit důsledky svých činů nejen s ohledem na vlastní prospěch, ale i na etické normy platící v mezilidských a sociálních vztazích a brát přitom ohled i na demokratické a národní tradice. Proto je současné vzdělávání, na rozdíl od dřívějšího

upřednostňování osvojení učiva, orientováno v souladu s rámcovými vzdělávacími programy k získání kompetencí jako závazného výsledku vzdělávání. (Prášilová, 2006, s. 176)

Klíčové kompetence jsou tedy významným pojmem v RVP ZV. „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti“ (RVP ZV, 2007, s. 13). Na úrovni základního vzdělávání bylo formulováno šest základních kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

Tyto klíčové kompetence mají zejména připravit člověka na situace blízké běžnému lidskému životu a na praktické jednání. Většina evropských zemí se shodla, že je nutné, aby lidé byli dobře připraveni na další profesní a osobní život a aby se dokázali plnohodnotně zapojit do dění ve společnosti, proto se evropská a potažmo i česká kurikula začala méně zaměřovat na přímé předávání vědomostí a dovedností a více na jejich úspěšnou aplikaci. (Veteška a Tureckiová, 2008, s. 73)

2.3 Školní vzdělávací program

„Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) je školský dokument, který v souladu se školským zákonem zpracovává podle RVP ZV každá škola realizující základní vzdělávání. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy a oprávněné požadavky rodičů nebo zákonných zástupců žáků. Má na zřeteli postavení školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Vzdělávací proces na konkrétní škole se pak uskutečňuje podle ŠVP, který si škola vypracovala.“ (RVP ZV, 2007, s. 117)

ŠVP je součástí povinné dokumentace školy. Musí být proto zpřístupněn veřejnosti, aby se každý zájemce měl možnost seznámit s obsahem programu, aby do něj mohl nahlížet, pořizovat si z něj opisy a výpisy, či požádat o kopie.

Česká školní inspekce v rámci své inspekční činnosti zjišťuje a hodnotí plnění ŠVP a jeho soulad s právními předpisy a RVP ZV.

Strukturu ŠVP tvoří: **1. Identifikační údaje školy** (název ŠVP, předkladatel, zřizovatel, platnost dokumentu), **2. Charakteristika školy** (velikost školy, vybavení školy, charakteristika pedagogického sboru, dlouhodobé projekty a mezinárodní spolupráce, spolupráce s rodiči a dalšími subjekty - školská rada, regionální instituce), **3. Charakteristika ŠVP** (zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných, dále začlenění průřezových témat), **4. Učební plán** (tabulace učebního plánu a poznámky k učebnímu plánu), **5. Učební osnovy** (název vyučovacího předmětu, charakteristika vyučovacího předmětu a jeho vzdělávací obsah), **6. Hodnocení žáků a autoevaluace školy** (pravidla pro hodnocení žáků, autoevaluace školy - oblasti, cíle, kritéria a nástroje autoevaluace). (RVP ZV, 2007, s. 118-119)

2.4 Osnovy náboženské výchovy

Obsah nepovinného předmětu náboženství je zcela v kompetenci konkrétní církve, jež ho vyučuje (Martinek, 2010, s. 12).

Pro výuku katolického náboženství byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR ze dne 29.11.1995, pod č.j. 2021/95-23-22 schváleny „Osnovy náboženské výchovy pro základní školy“ (Horák, 2011, s. 177).

Římskokatolická církev poté vydala novější „Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)“. Na jejich zpracování se podílela Mgr. Eva Muroňová a PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D. Odbornou konzultaci poskytl Dr. Ludvík Dřímál, Th.D. Tyto osnovy schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 2.6.2004 s platností od 1.9.2004 pod č.j.: 20 924/2003-22. Církevně byly schváleny na 49. plenárním zasedání České biskupské konference dne 9.4.2003. (Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy, 2004, s. 2)

„Osnovy mají konfesní charakter, jsou formulovány z pozice římskokatolické církve, ale s širokým důrazem na budování pozitivních otevřených vztahů, na toleranci k lidem jiných náboženských vyznání a na rozvíjení ekumenických postojů.“ (Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy, 2004, s. 5) Osnovy Římskokatolické církve jsou také pojaty jako liturgická výchova,

respektive katecheze uvádějící do liturgického a svátostného života, jež předpokládá propojení církve a školy (Butta, 2012, s. 86).

Z těchto osnov vycházejí jednotlivá diecézní katechetická střediska, což jsou součástí biskupství, jež mají na starost výuku náboženství ve školách v jednotlivých diecézích. Každé středisko vypracovává v souladu se shora uvedenými Osnovami podklady pro výuku náboženství na školách na území dané diecéze, přičemž je nutno při zpracovávání přihlížet na specifika dané diecéze. (Horák, 2011, s. 178)

Právo k výuce náboženství získala i Církev československá husitská (dále jen CČH), která v roce 2010 vyučovala náboženství na 30 státních školách (římskokatolická církev ve stejném roce zajišťovala NV na 50 státních školách). CČH má vlastní osnovy, jež jsou registrovány na ministerstvu školství. V náboženském vyučování a výchově klade důraz zejména na Bibli. Žáci jsou uváděni do biblického svědectví v souvislosti s evropskými a světovými náboženskými a kulturními tradicemi. Učební látkou jsou proto biblické události Starého a Nového zákona. Osnovy CČH zahrnují i církevně-dějinnou látku s ohledem na českou reformaci a tím i bližší seznámení žáků s náboženskou motivací postojů Mistra Jana Husa, Jana Amose Komenského a dalších osobností husitství a Jednoty bratrské. Žákům jsou ale také představovány postavy světové reformace, zejm. Martin Luther a Jan Kalvín, a dále osobnosti katolického modernismu, který v českém prostředí zastupoval ThDr. Karel Farský. (Butta, 2012, s. 86)

Ostatní křesťanské církve své vlastní osnovy nemají. Církve protestantského zaměření již tradičně kladou velký důraz zejména na porozumění Bible. Náboženskou výuku organizují formou pastorační práce dětí ve svých sborech a dalších církevních strukturách. Možnosti výuky ve státních školách využívají jen výjimečně. (Martinek, 2010, s. 7 a 12)

Vraťme se nyní zpět k Osnovám náboženské výchovy římskokatolické církve. Bude nás zajímat, jak tyto Osnovy rozvíjí klíčové kompetence stanovené v RVP ZV.

- **Kompetence k učení** – Žák na konci základního vzdělání zná a rozumí základním náboženským pojmům jako např. spása, vykoupení, věčný život atd. Žák také proniká do symbolického myšlení, jelikož každý rok náboženské výchovy je věnován některému symbolu – dar, kříž, chléb, víno atd. Tyto symboly pomáhají žákům k hlubšímu pohledu a k porozumění jejich vnitřnímu světu a světu druhých lidí. Žák chápe smysl a cíl učení náboženství a jeho význam nejen pro tento život, ale i jeho přesah pro život ve věčnosti. Žák subjektivně vnímá důležitost víry v Boha a dokáže svůj postoj vysvětlit.

- **Kompetence k řešení problémů** – Žák se učí rozpoznávat problémy. Jít přímo k jejich kořenům a uvědomovat si jejich možné důsledky, a to nejen z pohledu přítomnosti, ale i z horizontu věčného života. Žák se učí zvažovat své kroky. Činit uvážlivá rozhodnutí s tím, že si je vědom důsledků svých činů a bere za ně plnou odpovědnost. Své činy a jejich následky konfrontuje s druhými a hodnotí je ve světle morálních hodnot.
- **Kompetence komunikativní** – Žáci jsou již od první třídy vedeni ke komunikačním dovednostem, aby byli schopni využívat jak verbální, tak i neverbální komunikace. Je také u nich rozvíjena komunikace činem a tichem. Důraz se klade na to, aby se žáci vyvarovali nevhodných projevů, kterými by mohli zranit své okolí. Učí se naslouchat druhým lidem a mít k nim úctu (vidět v nich svého bližního). Dialog, který žák vede vůči lidem či Bohu, by měl být postaven na lásce.
- **Kompetence sociální a personální** – při práci ve skupině se děti učí přijímat svoji roli a poznávat své schopnosti, jež jsou dále rozvíjeny a přispívají ke zvyšování hodnoty společné práce. Vzájemné vztahy ve skupině jsou postaveny na hodnotách jako je láska, empatie, ohleduplnost, nezištná pomoc a úcta k druhým. Náboženská výchova tak poskytuje velký prostor pro rozvoj osobnosti v oblasti sebeovládání, sebepoznání, pozitivního sebehodnocení, vědomí sebeúcty a podporuje sebedůvěru jednotlivce na základě Boží lásky.
- **Kompetence občanské** – Žák poznává základní morální normy (Desatero – 3.a.8. třída, Blahoslavenství – 4. třída), které si interiorizuje a tím si utváří morální a mravní stupnici hodnot ve svém charakteru. Tato skutečnost pozitivně ovlivňuje nejen jeho jednání vůči druhým lidem, ale i vůči celé společnosti (uznávání hodnot jako nezabiješ, nepokradeš apod.). Žák je veden k tomu, aby se dokázal vcítit do situace trpících lidí. Je veden k milosrdenství, ke kreativnímu a iniciativnímu řešení situace a k nabídnutí pomocné ruky druhým lidem. Děti se učí respektovat lidi s odlišným přesvědčením či náboženským vyznáním a jsou zainteresováni na poli ekumenismu, což je hledání společných prvků, díky kterým lze spojit síly a pozitivně působit ve společnosti. Náboženská výchova vede děti k lásce k přírodě s ohledem na Stvořitele, který vše vybudoval a klade důraz na úctu k tradicím a kulturnímu a historickému dědictví.

- **Kompetence pracovní** – Náboženská výchova rozvíjí kreativitu a učí netradičním způsobům práce s materiály tak, aby výsledek pracovní činnosti byl kvalitní, funkční a aby přinesl radost jak žáku samotnému, tak i tomu koho daným předmětem obdarováváme. (Trochtová, 2006, s. 24-27)

Z výše uvedeného je patrné, že křesťanská náboženská výchova přispívá k rozvoji všech klíčových kompetencí, které byly určeny v rovině základního školství, a napomáhá tak k formování zralé osobnosti.

3 VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ

3.1 Existující modely výuky náboženství

Současná společnost se označuje jako postmoderní. Mezi její nejvýznamnější znaky patří nedostatek životní orientace či smyslu života. V porovnání s minulostí je dnešní člověk, možná i díky moderním multimédiím, stále více vystavován anonymitě, izolaci, agresivitě, rasové nesnášenlivosti, terorismu, či konzumnímu způsobu života. V lidech převládají materiální hodnoty nad morálními. Ve společnosti se vyskytují negativní sociální jevy jako drogová závislost, násilí, nevázaný sex, alkoholismus, rasismus, šikana a další. (Hanesová, 2005, s. 1). Možná i proto jsme v této postmoderní době stále více vystavováni působení mnohých církví a náboženských společností, které nám nabízejí svoji věrouku. Některé z církví a náboženských společností prezentují svoji víru ve školách, a to díky vyučovacímu předmětu náboženské výchovy. (Tománek, 2010, s. 15) Dle Muchové (1994, s. 19) NV představuje takovou výchovu, která uvádí člověka do vztahu k Bohu, poukazuje na konkrétní smysl života, představuje nejvyšší morální hodnoty a vytváří duševní společenství s jinými, podobně smýšlejícími lidmi. V náboženské výchově jde tedy hlavně o zakotvení hodnotového systému člověka ve víře v transcendentní skutečnost (Tománek, 2010, s. 15). Křesťanská náboženská výchova se zaměřuje převážně na to, aby:

- rozvíjela v člověku biblicky správný vztah k Bohu jako ke Stvořiteli a Spasiteli,
- formovala morální hodnoty, vztah k práci a jeho výsledkům, k povinnosti, ke kráse,
- rozvíjela uctivý vztah k celému Božímu stvoření včetně k sobě samému, vedla k úctě vůči lidem bez rozdílu národnosti, rasy či barvy kůže, podporovala lásku k církvi,
- poskytla pohled na smysl a cíl lidského života a na prostředky k jeho dosažení. (Hanesová, 2011, s. 16)

Přístup k náboženské výchově není ale ve všech zemích stejný. Existují různé modely, kde kterých je NV v jednotlivých státech koncipována. To, jaký model se v dané zemi uplatní, souvisí dle Hanesové (2010, s. 137) s celým kontextem národních faktorů.

Mezi faktory, které mají vliv na užívaný model NV, můžeme zařadit historický vývoj daného regionu, náboženskou strukturu země s typem dominantní církve či víry, vztah panující mezi státem a církví a také koncepci vzdělávacího systému v dané zemi.

Existují dvě základní možnosti kategorizace:

1. NV jako předmět konfesionální a nekonfesionální,
2. NV jako předmět povinný, povinně volitelný a výběrový.

NV – konfesionální / nekonfesionální předmět

Kritériem uvedeného dělení je míra zodpovědnosti za tento předmět, tj. do jaké míry za jeho obsah, formu, tvorbu učebních osnov a učebních materiálů nese zodpovědnost určitá náboženská komunita, a do jaké míry tuto zodpovědnost nese stát.

Model konfesionálně orientované NV si klade za cíl uvést žáky do problematiky výhradně jednoho specifického vyznání (např. katolického, protestantského, judaistického, islámského apod.). Účelem tohoto typu NV je posilnit formování konfesní identity žáka. Takto pojatá NV nabízí studentům vedení při hledání smyslu života, životní orientace, odpovídá na otázky týkající se smrti, utrpení, lásky, ale také poskytuje faktické vědomosti o konkrétní konfesi. Zodpovědnost za tvorbu učebních osnov (většinou i za tvorbu učebnic) nesou církve či náboženské společnosti. To ale nevyklučuje spoluúčast státu na financování těchto aktivit. Tento typ NV je určen dětem ze specifické náboženské komunity, ale v některých zemích si jej mohou zvolit i děti, které nejsou členy této náboženské skupiny (např. Belgie, nebo protestantské Německo). NV se v tomto modelu vyučuje převážně jako předmět výběrový, resp. povinně volitelný. (Hanesová, 2011, s. 37)

Konfesionální model je mezi zeměmi Evropské Unie uplatňován třikrát častěji než druhý model nekonfesionální. Model konfesionálně orientované NV najdeme v Belgii, na Kypru, v ČR, ve Finsku, v Řecku, v Irsku, Litvě, Lotyšsku, Lucembursku, Maďarsku, na Maltě, v Polsku, Portugalsku, Rakousku, ve Slovenské republice a v Itálii. Poměr států s konfesionálním modelem vůči nekonfesionálnímu je 16:5, pokud nepočítáme případy, kde se v jedné zemi vyskytují oba modely. (Hanesová, 2010, s. 34)

Model nekonfesionálně orientované NV můžeme označit za všeobecné studium náboženství. Žáci zde získávají informace o různých druzích náboženství, o jejich

typologii, o podstatě víry, struktuře myšlení, tradicích, rituálech, o funkci náboženství ve společnosti a jeho vztahu ke kultuře. Žáci jsou vedeni k dialogu a respektu k názorům jiných i vůči jiným vírám. Takto pojatá NV neučí konkrétní věroučný systém, ale žáci jsou vedeni k hledání a k rozvíjení vlastního náboženského přesvědčení a k poznávání jeho praktických důsledků v životě jednotlivců. Předmět se většinou vyučuje jako povinný pro všechny žáky. (Hanesová, 2011, s. 37) Estonsko a Slovinsko jej nabízí volitelně.

Nekonfesionální model je v Evropské Unii čistě zastoupen jen u pěti států, a to v Dánsku, Estonsku, Slovinsku, Švédsku a ve Velké Británii. Tománek (2008, s. 363) uvádí, že v posledních dvou zmíněných státech se nevyučuje předmět náboženská výchova, ale předmět, který nese název „Nauka o náboženství“.

Existují ovšem státy, kde se v různých formách uplatňují současně (případně v závislosti na regionu v rámci daného státu) oba modely-konfesionální i nekonfesionální. (Hanesová, 2010, s. 36). Mezi zeměmi se smíšenými přístupy jsou např. Holandsko (zde je kromě volitelného náboženství povinný i nekonfesionální předmět tzv. Duchovní proudy) a také Německo, kde se NV liší v jednotlivých spolkových zemích (Tománek, 2009, s. 363).

Tab. 4. Přehled vyučování náboženské/etické výchovy a vztahu státu k církvi v EU, zdroj Hanesová (2010, s. 33).

Stát	Náboženská výchova		Etická výchova
	P. povinný PV- povinně volitelný V- výběrový	K- konfesionální NK- nekonfesionální	
1. Belgicko	PV	K	áno
2. Cyprus	P	K	-
3. ČR	V	K	áno
4. Dánsko	P	NK	-
5. Estonsko	V	NK	-
6. Finsko	P	K	áno
7. Francúzsko	.*	.*	áno**
8. Grécko	P	K	-
9. Holandsko	P, V	NK, K	-
10. Írsko	P	K	-
11. Litva	PV	K	áno
12. Lotyšsko	PV	K	áno
13. Luxembursko	PV	K	áno
14. Maďarsko	V	K	-
15. Malta	P	K	-
16. Německo	P, PV	K, NK*****	áno
17. Polsko	V	K	áno
18. Portugalsko	V	K	áno
19. Rakúsko	P	K	áno
20. SR	PV, V	K	áno
21. Slovinsko	V	NK****	áno****
22. Španielsko	PV	K, NK	áno
23. Švédsko	P	NK****	áno****
24. Taliansko	V	K	-
25. Veľká Británia	P	NK	-

Vysvětlivky:

* s výjimkou východofrancúzskych oblastí Alsasko a Lorraine s determinačními dnými NV.

** nie ako alternatíva NV, ale pre všetkých žiakov**** s výnimkou školstva

***** spojený nekonfesionálny predmet (etika a náboženstvo)

***** Brémy, Brandenburg

NV – povinný / volitelný / povinně volitelný předmět

Povinný předmět NV musíme rozlišovat dle toho, zda se vyučuje konfesionálně, či nekonfesionálně.

V případě **nekonfesionální výuky** je NV uznaná státem a tvoří součást státní vzdělávací politiky a státního školství. Cílem zde není budování víry, ale důsledná obeznámenost s křesťanskou tradicí, či s křesťanskou kulturou. Ke kultuře evropských národů totiž bytostně patří, vedle duchovního bohatství antiky a osvícenství, znalosti zesvětštěných křesťanských hodnot. Dalšími dvěma typickými znaky je paralelní studium různých druhů existujících náboženství (tzn. multikulturní prvek) a existence mezipředmětových vztahů NV s ostatními předměty, jež se vyskytují v kurikulu. (Hanesová, 2011, s. 39) Takto pojatá NV je povinná pro všechny žáky školy. NV v tomto pojetí najdeme v Dánsku, Švédsku a ve Velké Británii. Ve Švédsku a ve Velké Británii má nekonfesionální předmět název „Nauka o náboženství“ (Tománek, 2008, s. 363).

V případě **konfesionální výuky** je NV určena pouze pro členy církví. NV se realizuje v podobě toho či onoho státem uznaného vyznání. Rozlišuje se tedy katolická NV pro děti zapsané v katolické církvi, evangelická NV pro děti zapsané v evangelické církvi apod. Žáci mají povinnost navštěvovat výuku NV té církve nebo náboženské společnosti, jíž jsou členy. Je také dána možnost žádat (zákonnými zástupci) o osvobození od výuky náboženství, aniž by se muselo z církve nebo náboženské společnosti vystoupit (důvodem mohou být např. vážné výhrady vůči pedagogickému přístupu učitele náboženství). Žák po dosažení určité věkové hranice může sám rozhodnout o své neúčasti na NV, jelikož má možnost změnit své náboženství či být bez vyznání. (Tretera, 2002, s. 104) Jako nevýhoda této formy výuky je označována přílišná vázanost na určité vyznání, když případným zájemcům jiného vyznání či žákům bezkonfesijním zpravidla není dána možnost přihlásit se do jimi zvolené NV, což lze považovat za omezování práva na informace (Jančarová, 2008, s. 56). Tento model NV se uplatňoval také v Československé republice, a to do roku 1953 (Horák, 2011, s. 182). V současnosti se s takto pojatou NV můžeme setkat na Kypru, ve Finsku, v Řecku, Irsku, Maltě a v Rakousku.

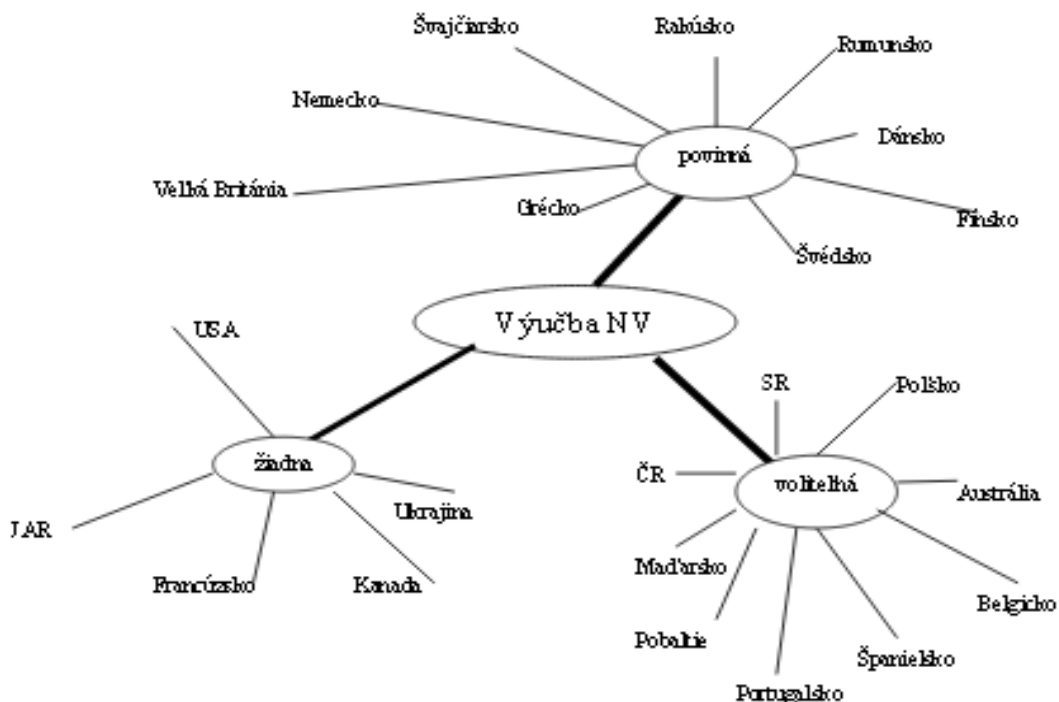
Volitelný předmět NV je určen pouze pro přihlášené žáky (nealternativní). Žáka do vyučování přihlašují jeho rodičové (zákonní zástupci) a po dovršení určité věkové kategorie se pak může rozhodnout sám, zda NV bude absolvovat či nikoliv. Výuka se

ale uskuteční pouze za té podmínky, že o ni projeví zájem minimální počet žáků. (Jančarová, 2008, s. 57) Konfesionální přístup k volitelnému (výběrovému) předmětu NV je typický kromě Maďarska, Polska, Portugalska a Itálie také pro současnou českou úpravu. NV jako volitelný předmět, ale zaměřený nekonfesionálně, najdeme např. v Estonsku a Slovinsku.

Povinně volitelný předmět NV je nabízen spolu s nějakou alternativní výukou. Nejčastěji to bývá etická výchova. NV je v tomto modelu vyučována konfesionálně, neboť druhým alternativním předmětem je nábožensky neutrální obor. Tretera (2002, s. 106) k tomuto modelu uvádí následující skutečnosti. Volbu mezi účastí na vyučování NV nebo etické výchovy provádí na začátku každého školního roku zákonní zástupci žáka. Od dovršení určitého věku má pak žák právo sám se rozhodnout, který z alternativních předmětů si vybere. K vyučování NV, kterou provádí registrovaná církev nebo náboženská společnost, mohou být přihlášení žáci bez rozdílu jejich náboženské příslušnosti, nebo jejich příslušnosti ke stavu bez vyznání. Učitelé NV vykonávají svoji činnost v pracovněprávních vztazích ke škole dle obecných cílů vzdělávání. Smlouvu s nimi škola uzavře jen tehdy, pokud trvá pověření vydané příslušným orgánem státem registrované církve či náboženské společnosti, jejíž NV má být vyučováno. Na návrh církve či náboženské společnosti je škola povinna ukončit pracovní poměr s učitelem náboženství, kterému bylo pověření příslušným orgánem církve či náboženské společnosti odňato. Jde o koncepci, která se uplatňuje na Slovensku, v Belgii, Lucembursku, Litvě, Lotyšsku a ve Španělsku. Ve Španělsku je dokonce unikátní nabídka volby mezi konfesionální a nekonfesionální NV (Hanesová, 2010, s. 36).

Existují ovšem i státy, kde je ze státního školství **NV zcela vyloučená**. Děje se tak v důsledku přísného prosazování úplné odluky státu od církve. Náboženství se tak smí vyučovat jen v církevních, resp. soukromých školách. Na státních školách se ale předmět NV vyskytovat nemůže a jsou zde nepřípustné i jakékoliv mezipředmětové vztahy s NV. (Hanesová, 2011, s. 40) Vyučování náboženství je úlohou církve a náboženských obcí a děje se zásadně mimo školy (Tománek, 2007, s. 233). Odluku státu od církve uplatňuje např. Francie, USA, JAR, Ukrajina a Kanada.

Obr. 1. Náboženská výchova ve státních školách v různých skupinách států, zdroj Hanesová (2011, s. 39).

3.2 Výuka náboženství na českých státních základních školách

Škola v demokratické společnosti je charakteristická svým pluralismem. Demokratický stát nemá a ani nemůže mít žádné oficiální vyznání víry, proto zaručuje svobodu svědomí, myšlení a náboženského vyznání. Stát garantuje rovnost všech občanů podle zákona o svobodě náboženského vyznání a tím také umožňuje jejich právo na náboženské vyučování ve státních školách. (Butta, 2012, s. 86)

V ČR se náboženství na státních školách vyučuje jako nepovinný předmět, a to zpravidla jednu hodinu týdně. Žáci mají možnost se na výuku přihlásit, pokud tak neučiní, nesmí se jí účastnit. Horák (2011, s. 176) uvádí, že v církevních školách je NV povinná nebo volitelná. Pokud je volitelná, může si žák vybrat NV v alternaci s etikou či religionistikou. Soukromé školy se zase mohou rozhodnout, že výuku náboženství nezařadí, případně ji zařadí ve formě nepovinné, povinné či povinně volitelné.

V ČR se náboženská výchova vyučuje jako konfesijní předmět, tzn. že za NV jsou zodpovědné (za její obsah, formu, tvorbu učebních osnov) církve či náboženské

společnosti. Oprávnění vyučovat náboženství na školách mají pouze registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo toto zvláštní právo státem přiznáno. Vyučovat mohou jednotlivě, nebo také společně, a to na základě písemné dohody dvou či většího počtu církví a náboženských společností. V ČR mají oprávnění vyučovat NV Apoštolská církev, Církev adventistů sedmého dne, Církev československá husitská, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Křesťanské sbory, Luteránská evangelická církev a.v. v České republice, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Slezská církev evangelická augsburského vyznání (Zvláštní práva církví a náboženských společností, ©2007).

K vyučování mohou být přihlášení žáci bez rozdílu své náboženské příslušnosti nebo příslušnosti ke stavu bez vyznání. Do výuky náboženství přihlašují žáka na začátku každého školního roku jeho zákonní zástupci. Od dovršení 15. roku věku se žák přihlašuje sám. (Tretera, 2002, s. 105) Aby byl předmět NV na škole zaveden, je nutné, aby se do něj přihlásilo alespoň 7 žáků školy. Je také možnost spojovat žáky z několika ročníků jedné školy nebo více škol, avšak počet žáků ve třídě nesmí být vyšší než 30. Spojení žáků z více škol k výuce náboženství je možné na základě smlouvy mezi příslušnými školami, která upraví úhradu nákladů spojených s tímto vyučováním.

NV vyučuje zástupce církve či náboženské společnosti, který je v pracovně-právním vztahu k právnické osobě, která vykonává činnost dané školy. Tento zástupce, který je placený ze státního rozpočtu, musí mít pověření vydané vlastní církví či náboženskou společností, které jej opravňuje k provádění výuky. (Hanesová, 2010, s. 56) Na návrh této církve nebo náboženské společnosti je škola povinna pracovní poměr s učitelem náboženské výchovy ukončit, pokud mu bylo pověření příslušným orgánem církve nebo náboženské společnosti odňato (Tretera, 2002, s. 106). Pověření k náboženské výuce vydává statutární orgán církve nebo náboženské společnosti, v případě římskokatolické církve to je příslušné biskupství (Horák, 2011, s. 175).

Učitel náboženství musí splňovat předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle zák. č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Učitel náboženství získává odbornou kvalifikaci k výuce náboženství absolvováním teologické fakulty nebo jiné fakulty humanitního či pedagogického směru a současně minimálně bakalářského studia nebo programu celoživotního vzdělávání zaměřeného na přípravu učitelů náboženství na teologické či pedagogické fakultě (Hanesová, 2010, s. 56).

Náboženská výchova není klasifikovaným předmětem. Na vysvědčení se uvede pouze formulace „účastnil se“ (Tretera, 2002, s. 103). Tato skutečnost je na jednu stranu přínosem, protože žák nemá pocit strachu z neúspěchu, ale na straně druhé se také stává, že k NV žáci přistupují s nezájmem a bez jakékoliv motivace (Liguš, 2005, s. 83). Mezi očekávání, které mají žáci od NV, můžeme zařadit vytváření mezilidských vztahů, respektu pro život, vícedimenzionální pohled na historii a spirituální hodnoty v kontrastu s konzumním způsobem života (Hanesová, 2010, s. 56).

Přesto je zájem o NV velmi malý. Pouze zhruba 5% žáků státních škol navštěvuje hodiny náboženské výchovy v ČR a jejich počet se rok od roku snižuje (Riegel, 2009, s. 46). Údaje o počtu žáků, kteří absolvovali náboženskou výuku na školách, jsou v případě římskokatolické církve obsaženy ve výročních zprávách, které jsou touto církví uveřejňovány na internetových stránkách České biskupské konference. Z publikovaných zpráv je zřejmé, že počet žáků NV klesá. V roce 2002 navštěvovalo nepovinný předmět náboženství 62.467 žáků a studentů. V roce 2003 se jejich počet snížil na 51.892. V roce 2007 to bylo celkem 42.342 žáků a studentů. Poslední zpráva pochází z roku 2010 a uvádí celkem 42.271 žáků a studentů, kteří se výuky náboženství na veřejných školách zúčastnili. (Výroční zprávy, ©2013)

To, že se v ČR uplatňuje právě výše popsany model výuky náboženství (výběrový a konfesionálně zaměřený), má svůj důvod. Každá země si volí vlastní osobitý přístup k výuce NV, a to s ohledem na specifický historický, náboženský a kulturní vývoj té které krajiny. Proto i český nezáměr o organizované náboženství, potažmo o jeho výuku, má své hlubší historické kořeny.

Hamplová a Řeháková (2009, s. 27) k historickému a kulturnímu vlivu tvrdí, že český odpor k institucionalizovanému náboženství je důsledkem protestantské tradice sahající až k husitskému hnutí. Otázkou ovšem zůstává, kolik reformační tradice zůstalo v české kultuře po násilné rekatolizaci v 17. a 18. století. Proto důležitější než historická tradice je možná český nacionalismus 19. a počátku 20. století a jeho reinterpretace husitství. V této době došlo ze strany Čechů k odmítnutí habsburské dynastie, německého jazyka a kultury, což zahrnovalo i zavrnutí římskokatolické církve, která v Rakousku-Uhersku měla privilegované postavení. Další odchod z církví v českých zemích ještě zvýraznila protináboženská represe komunistického režimu, který náboženství považoval za svého hlavního ideologického nepřítele. Můžeme tedy uzavřít, že český nezáměr o institucionalizované náboženství (a s tím spojenou i náboženskou výchovu ve školách) je

umocněn historickou zkušeností s komunistickým režimem, a také staršími antikatolickými dějinnými kořeny.

3.3 Sociální pedagogika ve školách a při výuce náboženství

Sociální pedagogiku (dále jen SP) bych charakterizovala jako samostatnou speciální vědní disciplínu s charakterem transdisciplinárnosti, což znamená, že SP vychází, navazuje na poznatky a spolupracuje s řadou obecných i speciálních vědních oborů jako je např. sociologie (k ní má SP nejbliže), pedagogika, psychologie, filosofie, sociální a kulturní antropologie, ekonomie, politologie, právo a právní disciplíny, teologie, ekologie a medicína.

Pohledy na sociální pedagogiku se ale různí, což je dáno spleťtostí historického vývoje SP v jednotlivých zemích. I v České republice prošla SP složitým vývojem a snad i z tohoto důvodu neexistuje dosud jednotné vymezení této disciplíny. Autoři se přiklánějí k různým výkladům předmětu oboru, vnímají jeho rozdílné priority a směry. V každé zemi se SP profiluje svým vlastním způsobem. Existují národní tradice a školy, ale i v jejich rámci se vyskytují různorodá pojetí oboru. (Procházka, 2012, s. 61) V následující části se podíváme, jakými rozličnými způsoby se vymezuje předmět SP.

Pedagogický slovník vidí SP jako disciplínu pedagogiky „zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikovou a sociálně znevýhodněnou skupinu mládeže a dospělých“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 217).

Slovník sociální práce charakterizuje SP jako „odbornou disciplínu, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení“ (Matoušek, 2003, s. 210).

Bakošová (1994, cit. podle Procházka, 2012, s. 65) vymezuje SP jako hraniční vědní disciplínu mezi pedagogikou a sociologií, jež „zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou, formy sociální pomoci a péče o děti, mládež a dospělé, tedy člověka v sociálním prostředí.“

Všechny tři výše uvedené definice pojímají sociální pedagogiku v užším pojetí, kdy SP míří přímo k znevýhodněným skupinám (nepřízpůsobiví, sociálně vyloučení,

zdravotně vyloučení, trestání, nezaměstnaní, bezdomovci, šikanování, závislí na návykových látkách, diskriminování) ve smyslu kompenzace, tedy pomoci jim vyrovnat se s nedostatky a integrovat je zpět do společnosti. Procházka (2012, s. 66) k užšímu pojetí dále dodává, že cílem SP v rámci tohoto přístupu je pomoci jedincům a sociálním skupinám k nalezení výchovných postupů, které vedou k jejich soběstačnosti a svépomoci. Tento přístup má tradici v praktickém směru sociální pedagogiky, jež vychází z přesvědčení o smyslu pomoci druhým. Uplatnění nachází sociální pedagog především v oblasti primární prevence.

Širší pojetí SP se dotýká celé populace s cílem zajistit optimální rozvoj směrem ke zdravému životnímu stylu, zabránit deviacím a usměrnit rozvoj osobnosti tak, aby „neuklouzla na šikmé ploše“. SP pracuje nejen s ohroženou (vznikem sociálně patologických jevů), ale i se zdravou populací. Procházka (2012, s. 67) uvádí, že se tedy nejedná jen o odstraňování nežádoucích projevů chování, ale jde zejména o posilování pozitivních složek stylu života, a to prostřednictvím výchovy a vzdělávání. „Širší pojetí sociální pedagogiky předpokládá komplexní přístup k výchovné situaci i k jedinci, skupině (subjektu výchovy), a proto takto chápaná sociální pedagogika vychází a navazuje na poznatky dalších vědních oborů“ (Procházka, 2012, s. 67).

Právě širší pojetí SP nyní převládá jak v zahraničí, tak v České republice. Příklad širšího pojetí SP najdeme např. v publikaci *Člověk, prostředí, výchova*, kde je SP charakterizována jako pedagogická disciplína s charakterem transdisciplinárnosti, jež se „zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potenciálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti“ (Kraus a Poláčková, 2001, s. 12).

S ohledem na výše uvedené můžeme sociální pedagogiku uplatňovat i v prostředí škol a školských zařízeních. Protože právě škole připadá, vedle rodiny, nezastupitelná role při hledání, volbě a dotváření životního stylu (Procházka, 2012, s. 128). Škola je tedy významným socializačním činitelem, který pomáhá při „vrůstání“ člověka do společnosti. Dle Heluse (2007, s. 185) je škola „řízená socializace především dětí a mládeže, s důrazem na vzdělávání.“ Pedagogický slovník definuje školu jako „společenskou instituci, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin

v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 246).

V důsledku společenských změn se tedy mění i pojetí současné školy. Škola již není jen vzdělávacím ústavem (jak ji výše vymezuje Pedagogický slovník), kde se pouze předávají vědomosti. Stala se výchovně - vzdělávací institucí, jež se stále více zaměřuje na prevenci, poradenství a terapii (viz pojetí školy dle Heluse). Proto také na školách vznikají školní poradenská pracoviště (dále jen ŠPP), která zajišťují poskytování a koordinaci preventivních, pedagogických a poradenských služeb. Tým ŠPP může být tvořen např. výchovným poradcem, školním metodikem prevence, asistenty pedagoga, školním psychologem a školním speciálním pedagogem. ŠPP pak poskytuje žákům, jejich rodičům a pedagogům bezplatné poradenské a konzultační služby. Snaží se jim pomáhat při zvládnání a řešení výchovných, vztahových a výukových potíží.

Ovšem praxe vyznívá zcela jinak. Pouze na vybraných školách byla zřízena ŠPP. Na ostatních školách má výchovné a preventivní působení ve škole zajistit metodik prevence. Funkce metodika prevence je zpravidla svěřena některému z učitelů nad rámec jeho běžných výukových povinností. Učitel, který vykonává specifickou roli metodika školní prevence, musí disponovat širokou specializační přípravou. Prevence na školách se týká různých sociálně patologických jevů jako např. drogové problematiky, šikany, extremismu, gamblingu apod. Metodik prevence musí eliminovat výskyt výše popsaných nežádoucích jevů mezi žáky a usilovat o to, aby vyrůstali ve všestranně rozvinuté osobnosti. Dále by měl monitorovat podmínky školy, vytvářet odpovídající program prevence a systematicky jej vyhodnocovat. Činit kvalitně tuto náročnou a potřebnou práci a ještě k tomu žáky učit je velmi problematické. (Procházka, 2012, s. 128, 130)

Řešením by bylo přijmout pro výchovné a preventivní působení na škole speciálního pracovníka - sociálního pedagoga. Neboť právě sociální pedagogika je prostředkem, který napomáhá efektivní socializaci. Sociální pedagogika intervenuje, ovlivňuje, formuje, utváří a podporuje. Bohužel profese sociálního pedagoga oficiálně stále neexistuje. Sociální pedagog v katalogu profesí ČR i nadále chybí. Zákon o pedagogických pracovnících (č. 563/2004 Sb.) rozlišuje mimo učitele jen vychovatele, pedagoga volného času, speciálního pedagoga, školního psychologa a asistenta pedagoga (Kraus, 2008, s. 115). Mezi překážky, které brání zavedení profese sociálního pedagoga do škol, můžeme dle Zemančíkové (2010, cit. podle Mühlpachr et al., 2011, s. 234) zařadit např. přeceňování kognitivní stránky osobnosti žáka, nízké finance ve školství, neznalost profese

sociálního pedagoga, upřednostňování jiných náhradních řešení, podceňování významu primární funkce, obavy o kompetence ze strany pedagogických zaměstnanců škol a strach před neznámým.

Nástrojem sociální pedagogiky ve škole může být i zavedení etické výchovy. Vzdělávací obor etická výchova byla zařazena mezi doplňující vzdělávací obory a je tedy součástí RVP ZV. Školy si o zařazení předmětu rozhodují samy, jelikož etická výchova není povinnou součástí vzdělávacího obsahu.

Etická výchova je založena na systematickém osvojování sociálních dovedností žáků, zejména na základě zážitkové metody. Žáci jsou zde vedeni k prosociálnímu chování, tedy k schopnosti učinit něco pro druhého, aniž by se za to očekávala nějaká vnější odměna či protislužba. (Mühlpachr et al., 2011, s. 232)

„Obsah doplňujícího vzdělávacího oboru tvoří následující témata: 1. Mezilidské vztahy a komunikace., 2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe., 3. Pozitivní hodnocení druhých., 4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společenského rozhodnutí., 5. Komunikace cílů., 6. Interpersonální a sociální empatie., 7. Asertivita. Zvládání agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů., 8. Reálné a zobrazené vzory., 9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství., 10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy“ (RVP ZV, 2007, s. 90).

Z výše uvedeného je zřejmé, že navržená témata jsou pro sociální pedagogiku aktuální a předmět má zjevnou sociálně pedagogickou dimenzi. Vzdělávací obor etické výchovy by měl sloužit jako preventivní činitel, který by kompenzoval nedostatky socializačních činitelů působících na děti a také se pokusil rozvíjet pro každého jedince žádoucí sociální dovednosti. Z hlediska sociální pedagogiky je tedy etická výchova vhodným nástrojem pro práci s dětmi ve vyučování. (Mühlpachr et al., 2011, s. 232)

Pojďme se nyní podívat, do jaké míry jsou prvky prosociálnosti zastoupeny v předmětu náboženské výchovy. Na Slovensku, kde je zaveden povinný výběr ze dvou alternativních předmětů, etické výchovy (dále jen EV) a náboženské výchovy probíhal v letech 2007-2008 zajímavý výzkum. Předmětem tohoto výzkumu bylo zjištění, zda se v praxi rozvíjí prosociálnost v rámci NV podobným způsobem a s podobnou intenzitou jako v etické výchově. Výběrový soubor tohoto výzkumu byl zvolen ze základního souboru, který tvořily všechny existující učebnice a osnovy NV na Slovensku. Cílem bylo

analyzovat obsah těchto dokumentů z hlediska rozvíjení konkrétních atributů obsahu etické výchovy a zjištění, zda a do jaké míry jsou tyto kategorie EV přirozenou součástí dokumentů NV. Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že většina témat etické výchovy, jako výchovy k prosociálnosti, je do určité míry přirozenou součástí analyzovaných dokumentů jednotlivých církví. (Hanesová, 2009, s. 84-88)

Porovnejme nyní české Osnovy náboženské výchovy římskokatolické církve s obsahem vzdělávacího oboru etické výchovy (označeno kurzívou).

1. Mezilidské vztahy a komunikace – jsou v NV rozvíjeny tak že se podporuje schopnost empatie, respektu, podpory, pomoci a uznávání lidských práv s tím, že téma je prohloubeno o křesťanské pojetí odpuštění a smíření (Muchová, 2005 s. 13).

2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe – NV dává velký prostor pro utváření osobnosti z hlediska sebepoznání a pozitivního sebehodnocení. Podporuje sebedůvěru jednotlivce a učí ho sebeovládání, aby dosáhl vědomí sebeúcty (Trochtová, 2006, s. 26). Dle Muchové (2005, s. 14) NV rozvíjí křesťanské chápání lidské osobnosti jako Božího obrazu, z kterého vyplývá obecné uznání práva na lidskou důstojnost.

3. Pozitivní hodnocení druhých – v NV jsou rozvíjeny pozitivní vztahy k lidem z jiných etnik a náboženství, a to na základě křesťanského postoje lásky k bližnímu (Muchová, 2005, s. 14). Žáci jsou tak vedeni k toleranci, solidaritě a k respektu vůči druhým lidem jiného vyznání, či k lidem bez vyznání.

4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společenského rozhodnutí – V rámci NV se dle Trochtové (2006, s. 25) žáci učí rozpoznat problém, zjistit jeho příčinu a také si uvědomit jeho možné důsledky, a to i z horizontu věčného života. Na umělých situacích se je učí zvládnout tak, aby se pak s nimi kreativně, iniciativně a důsledně dokázali vypořádat i v životě.

5. Komunikace cílů – Trochtová (2006, s. 25-26) uvádí, že se v NV žáci učí vytvářet plnohodnotné vztahy a kvalitně spolupracovat. Tyto zkušenosti pak uplatňují ve své rodině, škole, místní církvi. Žáci jsou vedeni k vzájemnému naslouchání za účelem dalšího poučení ze zkušenosti druhých, nebo k nalezení nových cest k řešení.

6. Interpersonální a sociální empatie – Pozitivní vztahy ve skupině, v rámci NV, jsou postaveny na hlubokých hodnotách, jako je láska, vcítění se, ohleduplnost, vzájemná nezištná pomoc a úcta k druhým lidem.

7. *Asertivita. Zvládání agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů* – Žák je prostřednictvím NV veden k tomu, aby se dokázal vcítit do situací ostatních, odmítal útok, hrubé zacházení a uvědomoval si povinnost postavit se fyzickému i psychickému násilí. NV se zde zaměřuje na sociální rozměr viny a hříchu, přičemž součástí tohoto pojetí je i křesťanská idea nenásilného odporu. (Muchová, 2005, s. 11)

8. *Reálné a zobrazené vzory* - V rámci NV jsou žáci vedeni k následování vzorů jako je Ježíš Kristus, Panna Marie, či různých křesťanských světců, kteří byli určitým způsobem výjimeční nebo blízcí Bohu. Tím, jak svůj život prožili a co v něm vykonali, dávají příklad jiným.

9. *Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství* – V NV je žák veden k lásce k bližnímu svému. Mottem NV je: „Chovej se k druhým tak, jak bys chtěl, aby se oni chovali k Tobě“.

10. *Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy* – V rámci NV je žák seznamován s bídou a utrpením tohoto světa. Je schopen empatie a milosrdenství. Je veden k tvořivému a iniciativnímu řešení situace a k tomu, aby dokázal nabídnout pomoc trpícím lidem. (Trochtová, 2006, s. 26)

Je zřejmé, že oba předměty, EV jako výchova k prosociálnosti a konfesní NV vyučovaná prostřednictvím církví a náboženských společností, vychází z odlišných teoreticko-výchovných a filozofických východisek. Zatímco EV se řadí mezi světonázorově neutrální předmět, v NV dominuje religiózní zaměření výchovy, které podřizuje ostatní vztahy primárnímu vztahu mezi Bohem a člověkem. Přesto ale mají i hodně společného, např. shodný záměr obou předmětů, aby žáci byli vedeni k porozumění a praktické aplikaci mravních kategorií a principů. Oba předměty mají i totožné cíle – stejné výstupy z vyučovacího předmětu, např. pozitivní vztah k životu a k lidem, rozvoj vlastní identity, postupná interiorizace mravních norem, schopnost sebereflexe, osvojování si takového chování, které bude do určité míry odolné tlaku společnosti. (Hanesová, 2009, s. 83) Společným cílem obou vzdělávacích oborů je také schopnost naslouchat s úctou druhým lidem a budovat tolerantní postoje k většinové ateistické společnosti i vůči vyznavačům jiného náboženství, či příslušníkům různých křesťanských konfesí. Z hlediska prosociálnosti není tedy EV soupeřem NV, ale jeho spojencem. Jelikož oba předměty mají shodné cíle, můžeme říci, že i NV má silný sociálně

pedagogický náboj. NV rozvíjí sociálně žádoucí dovednosti a je tedy ze sociálně pedagogického hlediska vhodným prostředkem pro rozvoj dětí a mládeže ve školní výuce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíl výzkumu a stanovené hypotézy

Cílem empirické části mé diplomové práce je za pomoci kvantitativního výzkumu realizovaného dotazníkovou metodou zjistit, jaký je názor mladých lidí ve věku 15-30 let na otázky týkající se výuky náboženství. Doufám, že díky provedenému výzkumu se dozvím, jaký model výuky náboženství je v cílové skupině respondentů nejvíce preferovaný. Dále mě zajímá, zda je pro tyto mladé lidi podstatné a důležité, aby znali a orientovali se v křesťanství a v základech ostatních světových náboženství. Mým cílem je zjistit subjektivní spokojenost odpovídajících s úrovní jejich osobních znalostí týkajících se křesťanství a ostatních světových náboženství a také to, jestli podle jejich názoru jim základní škola (dále jen ZŠ) v rámci svého vyučování poskytla ohledně náboženství dostatečné informace. Chci se také dozvědět, kde z převážné většiny mladí lidé ve věku 15-30 let získali své náboženské znalosti.

Před vlastním dotazníkovým výzkumem jsem si stanovila následující **hypotézy**:

Hypotéza H1: *Mladí lidé ve věku 25-30 let považují za důležité znát základy světových náboženství.*

Hypotéza H2: *Obyvatelé měst jsou spokojeni s úrovní svých osobních znalostí týkajících se křesťanství.*

Hypotéza H3: *Ženy nabyly své vědomosti o křesťanství zejména ve škole.*

Hypotéza H4: *Příslušníci římskokatolické církve obdrželi na základní škole dostatečné informace týkající se základů světových náboženství.*

Hypotéza H5: *Muži by předmět náboženské výchovy na základních školách zcela zrušili.*

Hypotéza H6: *Vysokoškoláci preferují nekofesionální model výuky náboženství.*

4.2 Zvolená výzkumná metoda

Realizovaný výzkum má kvantitativní charakter a jako nástroj byla použita metoda hromadného získání dat – dotazník. Ke zjištění údajů jsem sestavila vlastní dotazník, který je možno nalézt v příloze této diplomové práce.

"Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně" (Chráška, 2007, s. 163). Dotazník je převážně určen pro hromadné získání dat, tudíž údajů o velkém počtu odpovídajících. Proto je také považován ze ekonomický výzkumný nástroj, jelikož jím můžeme obdržet dosti velké množství informací při malé investici času. (Gavora, 2000, s. 99)

Dotazník jsem si zvolila pro jeho nesporné výhody. Je to jedna z nejméně dotěrných metod výzkumu a mohu jím získat data od velkého objemu respondentů. Oproti jiným typům průzkumů (jako například osobní nebo telefonický rozhovor, pozorování, skupinový rozhovor, atd.) je možné prostřednictvím dotazníku získat informace s mnohem menší námahou a levněji. Výsledná data se dají také jednodušeji zpracovávat. Pro respondenty je zase snadný na vyplnění. Možná i proto je dotazník jedním z nejběžnějších nástrojů pro sběr dat. Jsem si vědoma i nevýhod dotazníku. Při dotazníkové metodě není přímý kontakt s respondentem, proto nemohu s odpovídajícím případně vzniklé nejasnosti při jeho vyplňování vykomunikovat. Dále je v dotazníku mnohem snazší uvádět nepravdivé informace a někdy bývá problém i se získáním dostatečného množství respondentů. Ale i přes tyto možná negativa si myslím, že kladné stránky převažují a pro účely mého výzkumu je dotazník tou nejlepší možnou volbou.

Struktura dotazníku

V úvodní části dotazníku jsem respondenty požádala o spolupráci a vysvětlila jim, za jakým účelem je dotazníkové šetření prováděno. Také jsem vymezila věkovou skupinu, pro kterou je dotazník určen a poprosila respondenty, aby toto věkové omezení respektovali. Dále jsem je požádala o pozorné přečtení jednotlivých dotazníkových otázek a o jejich pravdivé zodpovězení. Závěrem jsem všem respondentům poděkovala za jejich ochotu a čas, který vyplnění dotazníku věnovali a připojila svůj podpis.

Následně již dotazník obsahoval konkrétní znění jednotlivých otázek, jejichž celkový počet je 16. Otázky jsem formulovala jako uzavřené. Uzavřené otázky poskytují konkrétní hotové alternativní odpovědi (Gavora, 2000, s. 99). Jiný typ otázek (otevřené, polouzavřené) jsem v dotazníku nevyužila. Mým úmyslem bylo, aby vyplnění odpovědi bylo pro respondenta jednoduché. Dále jsem chtěla nasměrovat odpovídajícího na to, co mě zajímá. Šlo mi také o snadné zpracování odpovědí. Z uvedených důvodů je dotazník seskládán jen z uzavřených otázek, ačkoliv byl tím složitější na sestavení. Snažila jsem se varianty odpovědí zkoncipovat tak, aby nebyly sugestivní a také aby se každý respondent mohl ztotožnit s jedinou odpovědí, která se nejvíce blíží jeho názoru. Dotazovaný si tedy vybíral vždy pouze jednu z nabízených odpovědí. Vytýkám si pouze to, že jsem v otázce č. 6 a č. 7 měla více rozvinout, co vše patří ke samostudiu, tedy např. televize, internet, knihy a časopisy. Myslím si, že ne všichni respondenti pochopili, co tato odpověď zahrnuje, a proto mi pak často volili možnost „jinde“. Otázky č. 2,3,4,5,8 a 9 byly trichotomické a nabízely tak pouze možnost odpovědi ano/ne/nevím. Zbývající otázky dávaly na výběr od dvou až do patnácti variant odpovědí.

Na začátek dotazníku jsem se snažila umístit zajímavé otázky, které upoutají pozornost respondenta. Proto se v otázce č. 1 táži, zda odpovídající na základní škole navštěvovali předmět náboženské výchovy a pod záštitou které církve. Dále jsou řazeny otázky zjišťující názory na křesťanství a základy světových náboženství. V otázkách č. 2,4,6, a 8 se ptám na křesťanství. Zjišťuji, zda respondenti považují za důležité znát základní křesťanské pojmy, tradice a kulturu. Zajímá mě, zda považují své vědomosti ohledně křesťanství za dostačující a kde z převážné většiny tyto vědomosti získali. Také se dotazuji, jestli ZŠ jim ohledně křesťanství poskytla dostatečné informace. V otázkách č. 3,5,7 a 9 se ptám na tytéž věci, ale již ve vztahu k základům ostatních světových náboženství. Otázky zkoumající postoj ke křesťanství jsem úmyslně nepodřadila k otázkám zaměřeným na základy světových náboženství, ač křesťanství k světovým náboženstvím jednoznačně patří. Jen si vytýkám, že jsem měla zvolit jednoznačnější formulaci otázek, jež se týkaly základů světových náboženství. V otázkách směřujících k světovým náboženstvím jsem měla uvést slovo „ostatní“. Tím by se znění otázky stalo dle mého názoru konkrétnější a zřetelněji by z ní vyplývalo, že se táži na všechna světová náboženství s výjimkou křesťanství, kterému jsou věnovány vlastní otázky shodného znění.

Křesťanství má totiž v dotazníku své privilegované místo. Je to z toho důvodu, že je tato věrouka tak pevně spjata s naší národní historií a kulturou. Křesťanská víra v naší zemi zanechala morální (etické) dědictví a ovlivnila náš právní řád. Proto si myslím, že znalost základních křesťanských pojmů, tradic a kultury by měla patřit k všeobecným znalostem každého člověka. Křesťanství neodmyslitelně patří k naší zemi, k její historii. Nemusíme tuto víru vyznávat, ale měli bychom její věrouku znát. A to alespoň její základy. Bez nich nikdy nepochopíme např. smysl a obsah významných uměleckých děl. Křesťanství totiž zanechalo významnou stopu i v kulturní oblasti. Spoustu náboženských výjevů nalezneme v literatuře, malířství či sochařství. Proto je dle mého názoru nutná alespoň základní orientace v křesťanství. Z uvedených důvodů jsem křesťanství věnovala v dotazníku zvláštní pozornost.

Uprostřed dotazníku jsou pod č. 10 a č. 11 stěžejní otázky zjišťující, jaké modely výuky náboženství by respondenti preferovali. V závěru jsou otázky segmentační (č. 12 – č. 16) dotazující se na pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, bydliště a náboženské vyznání respondentů. Dle doporučení portálu vyplnto.cz (kde jsem dotazník vyvěsila) jsem faktografické otázky umístila až na samý konec dotazníku. Mnoho respondentů na tomto portále vyplňuje několikero dotazníků denně a pár segmentačních otázek na úvod by je třeba mohlo od vyplnění mého dotazníku odradit. Proto jsem zvolila uvedené řazení otázek.

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Názory na výuku náboženství jsem zjišťovala u mladých lidí ve věku 15 - 30 let. Danou věkovou kategorii jsem zvolila z toho důvodu, že se vzorkem respondentů v uvedeném věku 15 - 30 let pracoval i sociolog Doc. PhDr. Petr Sak, CSc., který prováděl výzkumy na téma „Spiritualita a mládež“ (Spiritualita a mládež, ©2001). Toto věkové rozpětí jsem dále stanovila proto, jelikož v 15-ti letech mládež základní školu ukončuje, a tak se již může k otázce výuky náboženství, k její kvalitě a úrovni vyjádřit. Horní hranici 30 let jsem určila z toho důvodu, jelikož chci zjistit názor na výuku náboženství u generace „polistopadové mládeže“, když starší věková kategorie vyrůstala pod vlivem ateistické výchovy a propagandy.

Základní soubor (populace) je cílem statistického zkoumání. Je to soubor všech prvků (jedinců), u nichž se sledovaný znak může vyskytovat. Předmětem zkoumání je ale často výběrový soubor, který se dle Gavory (2000, s. 60) nejlépe vytvoří náhodným výběrem subjektů ze základního souboru tak, aby ho dobře reprezentoval. Výběrový soubor by měl být tedy nejlepším představitelem základního souboru. Pro dostatečnou reprezentativnost výběrového souboru je nutno provést výběr členů do tohoto souboru náhodně. Ovšem někdy nelze náhodný výběr uskutečnit. Lze jej ale nahradit výběrem záměrným. Jeho specifikum spočívá v tom, že „zde o výběru jistého prvku nerozhoduje náhoda, ale buď úsudek výzkumníka, nebo úsudek zkoumané osoby“ (Chráška, 2007, s. 22). Jednou z variant, jakým způsobem může záměrný výběr vzniknout, je anketní výběr. Při tomto způsobu výběru se jedinci dostávají do výběru sami na základě svého vlastního rozhodnutí (Chráška, 2007, s. 22).

Jelikož jsem ve svém okolí neměla dostatečné množství osob, ani možnost přístupu k osobám, jež by splňovaly uvedené věkové kritérium, bylo dotazování provedeno pomocí on-line průzkumu na internetu. Na portálu www.vyplnto.cz jsem vytvořila dotazník. Ten pak byl inzerován na sociální síti v rámci portálu Facebook.com a na spolupracujících portálech www.vyplnto.cz. Proto také respondenti byli do mého výběrového vzorku voleni záměrným anketním výběrem. V rámci takto koncipovaného výzkumu se mi podařilo získat pro výběrový soubor 284 respondentů. Bohužel uvedený vzorek není reprezentativní (nemá zevšeobecnovací vlastnosti základního souboru) a tudíž může přinést méně věrohodné výsledky. Přesto se domnívám, že pro účely této diplomové práce je výběrový soubor dostačující.

4.4 Realizace výzkumu

Předvýzkum

Předvýzkum se realizuje na malém počtu osob. Jeho cílem je zjištění, jestli výzkumný nástroj funguje a jakým způsobem. Zejména se snaží nalézt odpověď na otázky, zda zkoumané osoby porozuměly pokynům, které jim byly dány, zda rozuměly otázkám v dotazníku, zda jsou vybrané osoby ochotny zúčastnit se výzkumu, zda se pořízená data dají správně vyhodnotit, atd. (Gavora, 2000, s. 69)

V rámci svého předvýzkumu jsem z mého okolí oslovila pět osob ve věku 15-30 let a požádala je o vyplnění dotazníku. Následně jsem za pomoci rozhovoru zjišťovala, zda jsou otázky v dotazníku vhodně zvoleny a jestli jsou respondentům srozumitelné. Na základě jejich podnětů a poznámek jsem provedla drobnou úpravu formulace nějakých otázek a také doplnila některé varianty z možných odpovědí. Poté jsem dotazník dotvořila do finální podoby.

Vlastní výzkum

Kvantitativně orientovaný výzkum byl realizován v době od 20.11.2013 do 4.12.2013. Dotazník jsem zveřejnila na portálu www.vyplnto.cz. Respondenti přicházeli z různých zdrojů. Ze stránky [facebook.com](https://www.facebook.com) přišlo 17,5 %, 6,3% z [google.cz](https://www.google.cz) a stejné procento z [vyplnto.cz](http://www.vyplnto.cz). [Search.seznam.cz](https://www.search.seznam.cz) a [m.facebook.com](https://www.m.facebook.com) přivedli každý 2,5%. Nezjištěno ovšem zůstalo 59,9% stránek, z kterých se odpovídající objevili. Návratnost dotazníku byla dosti velká, a to 83,9%, čemuž jsem velmi ráda. Dotazník obsahoval 16 otázek a průměrná doba jeho vyplňování byla 2 minuty a 14 sekund. Dotazník se respondentům ukázal celý najednou. Z 284 odpovídajících bylo 201 žen a 83 mužů.

Výsledky výzkumu jsou zpracovány pomocí univariační a bivariační analýzy. Univariční analýza je založena na testování jedné proměnné, tedy je to jednosměrná analýza dat, třídění 1. stupně. Bivariační analýza je testováním vztahu a vzájemné závislosti mezi dvěma proměnnými, třídění 2. stupně. (Slovník cizích slov, ©2005-2014) Pomocí bivariační analýzy jsem ověřovala vztahy mezi závisle a nezávisle proměnnými a potvrzovala či vyvracela stanovené hypotézy. Uvedené grafy byly automaticky vytvořeny na <http://vyuka-nabozenstvi-na-zs-ano.vyplnto.cz/>.

4.5 Univariační analýza

Otázka č. 1: Navštěvoval/a jste na základní škole předmět náboženská výchova a pod záštitou které církve?

- a) ne, nenavštěvoval/a
- b) ano, pod záštitou Apoštolské církve
- c) ano, pod záštitou Církve adventistů sedmého dne
- d) ano, pod záštitou Církve československé husitské
- e) ano, pod záštitou Církve římskokatolické

- f) ano, pod záštitou Českobratrské církve evangelické
- g) ano, pod záštitou Křesťanských sborů
- h) ano, pod záštitou Luteránské evangelické církve a.v. v České republice
- i) ano, pod záštitou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi
- j) ano, pod záštitou Slezské církve evangelické augsburského vyznání

Graf 4. Návštěvnost předmětu náboženské výchovy na ZŠ.

Z výsledků je patrné, že 77,82% (221 respondentů) nenavštěvovalo na ZŠ předmět náboženské výchovy (NV). Z celkového počtu 284 odpovídajících jich docházelo na hodiny NV 63, což je 22,18%. V porovnání s celorepublikovou statistikou, dle které pouze 5% žáků státních škol (Riegel, 2009, s. 46) projevilo zájem o tento předmět, je v mém výzkumu zřetelně větší procentní zastoupení respondentů, kteří náboženskou výchovu navštěvovali. Uvedené si vysvětlují tím, že na mou výzvu k vyplnění on-line dotazníku reagovaly více osoby věřící a dále ty, jež mají s tímto předmětem přímou zkušenost. Patrně proto se liší celorepublikové údaje s mými vlastními zjištěními.

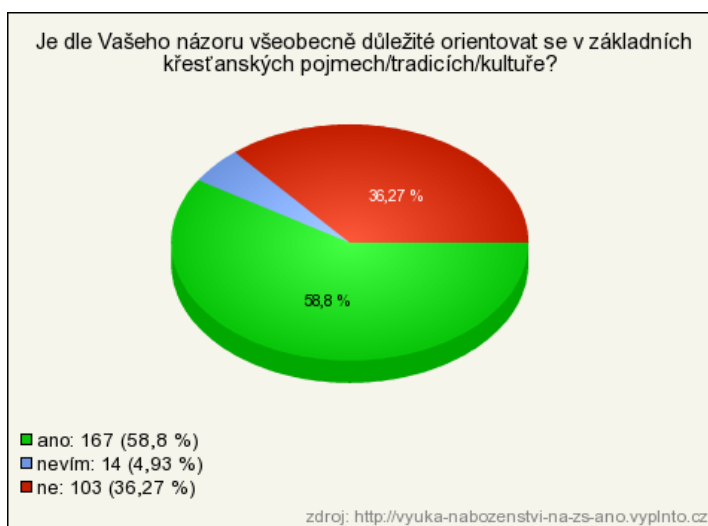
Ze všech osob účastnících se mého výzkumu jich na ZŠ navštěvovalo předmět NV pod vedením Církve římskokatolické 20,07 %. Pouze 2 odpovídající (0,7%) navštěvovali hodiny NV pod záštitou Českobratrské církve evangelické a stejný počet u Církve československé husitské. Křesťanské sbory poskytly NV pouze 1 respondentu (0,35%). Totéž platí pro Apoštolskou církev. Z mého výzkumu tedy jednoznačně vyplývá vévodící postavení Římskokatolické církve co do návštěvnosti hodin NV, kdy tato církev poskytla náboženskou výchovu pro 90,5% mých respondentů, absolventů tohoto předmětu. Naopak žádný z respondentů nenavštěvoval náboženskou výuku pod vedením Církve adventistů

sedmého dne, Luteránské evangelické církve a.v. v České republice, Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi a pod záštitou Slezské církve evangelické augsburského vyznání. Tento výsledek jsem s ohledem na dominantní postavení Římskokatolické církve v naší zemi předpokládala.

Otázka č. 2: Je dle Vašeho názoru všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích/kultuře?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Graf 5. Postoj k orientaci v základních křesťanských pojmech, tradicích a kultuře.

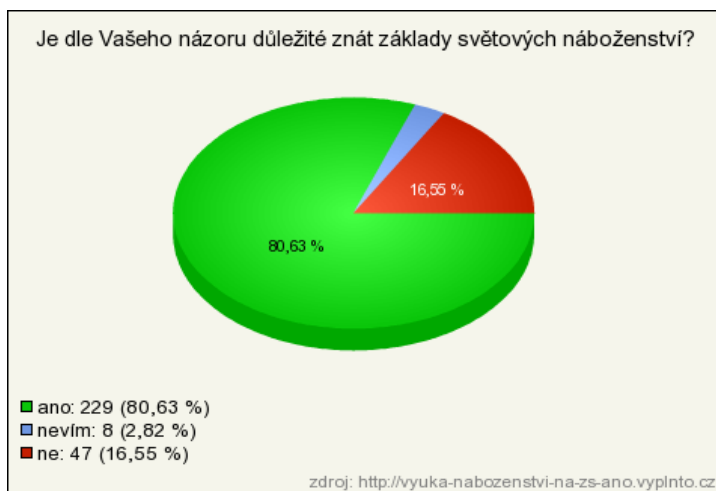

Na tuto trichotomickou otázku odpovědělo 58,8% (167) odpovídajících ano, tedy že je pro ně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech, tradicích a kultuře. Záporně na tuto otázku reagovalo 103 respondentů, tedy 36,27%. Možnost nevím zvolilo pouze 4,93% (14) odpovídajících.

Otázka č. 3: Je dle Vašeho názoru důležité znát základy světových náboženství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Graf 6. Postoj ke znalostem základů ostatních světových náboženství.

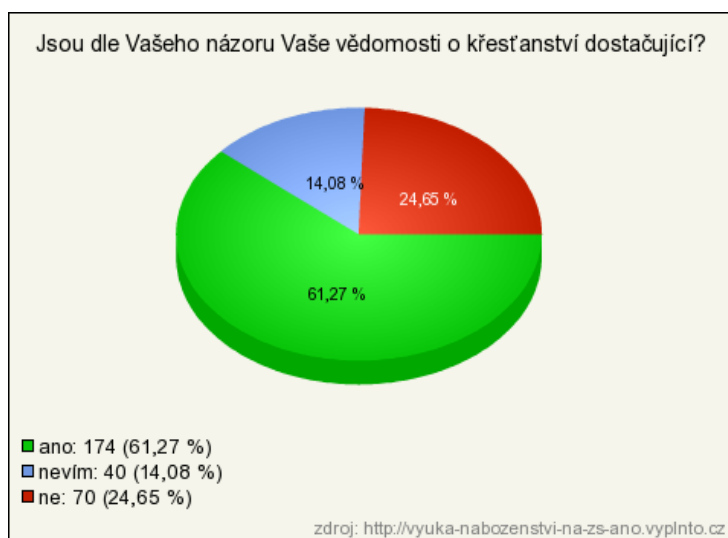

Tento dotaz byl koncipován podobně jako předcházející otázka, zaměřuje se však širěji na zjištění postoje k základům světových náboženství. 2,82% (8 osob) nedokázalo jednoznačně odpovědět a tudíž zvolilo možnost nevím. Pro 80,63% (tedy pro 229 odpovídajících) je důležité orientovat se v základech světových náboženství. Výsledek mě překvapil, a to zejména v porovnání s výsledkem odpovědí na předcházející otázku. Znat základy světových náboženství nepovažuje za důležité 16,55% (47 osob), ale co se týká křesťanství, tak pro 36,27% (103 respondentů) není až tak podstatné znát jeho základní pojmy, tradice, kulturu. Z uvedeného zřetelně vyplývá, že respondenti více preferují znalost základů světových náboženství než znalost a orientaci v křesťanství. To je pro mě s podivem, když naše národní historie a kultura vyrostla na křesťanství a česká země je právě s křesťanstvím, jakožto s jedním ze světových náboženství, nejvíce spjata. Očekávala bych proto, že respondenti budou upřednostňovat spíše křesťanství a jeho znalost, než všeobecné vědomosti světových náboženství, k nimž nás žádné historické pouto ani zkušenost neváže.

Otázka č. 4: Jsou dle Vašeho názoru Vaše vědomosti o křesťanství dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Graf 7. Spokojenost s úrovní vědomostí ohledně křesťanství.

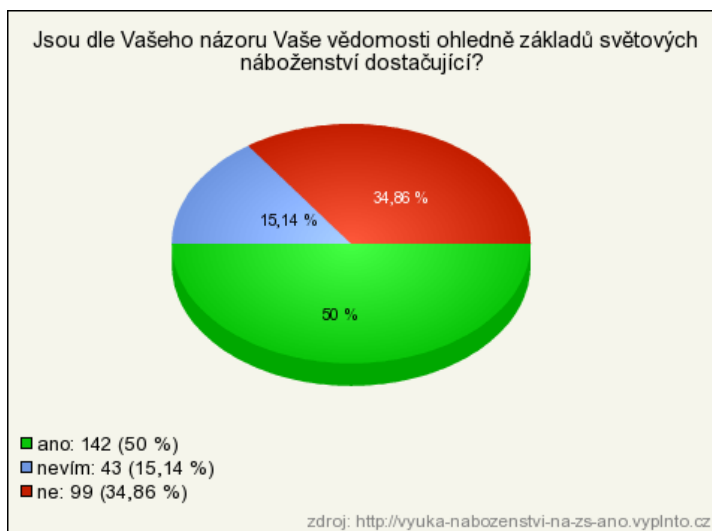

Výsledky otázky zaměřené na osobní spokojenost respondentů s úrovní jejich vědomostí o křesťanství ukazují, že nadpoloviční většina (174; 61,27%) považuje své vědomosti týkající se křesťanství za dostačující. Záporně se vyjádřilo 24,65% (70) dotázaných. Odpovědět na tento dotaz nedokázalo 14,08% (40) respondentů, jež zvolilo možnost „nevím“.

Otázka č. 5: Jsou dle Vašeho názoru Vaše vědomosti ohledně základů světových náboženství dostačující?

a) ano b) ne c) nevím

Graf 8. Spokojenost s úrovní vědomostí ohledně základů ostatních světových náboženství.

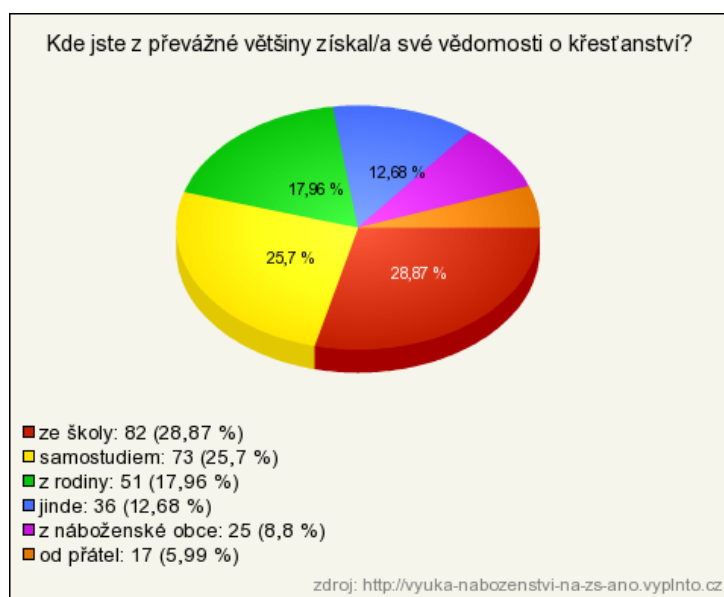

Otázka zaměřená na zjištění spokojenosti s úrovní vědomostí základů světových náboženství přinesla překvapivě odlišné výsledky, než předchozí otázka zaměřená na křesťanství. Respondenti byli vůči sobě, co se týká znalostí světových náboženství, více kritičtí. Záporně se k úrovni svých vědomostí vyjádřilo 99 dotázaných (34,86%). Rovná polovina respondentů (142 osob) vyjádřila spokojenost ohledně svých znalostí týkajících se světových náboženství a 43 odpovídajících (15,14%) zvolilo možnost „nevím“. V porovnání s předcházející otázkou je zřejmé, že respondenti jsou více spokojeni se svými znalostmi ohledně křesťanství, než s poznatky, jež mají o ostatních světových náboženstvích. Jelikož pocházíme ze země s křesťanskou tradicí, tak jsem hlubší znalosti a tím pádem také větší spokojenost s vědomostmi týkající se křesťanství očekávala.

Otázka č. 6: Kde jste z převážné většiny získal/a své vědomosti o křesťanství?

a) z rodiny b) ze školy c) z náboženské obce d) od přátel e) samostudiem f) jinde

Graf 9. Zdroj vědomostí respondentů o křesťanství.

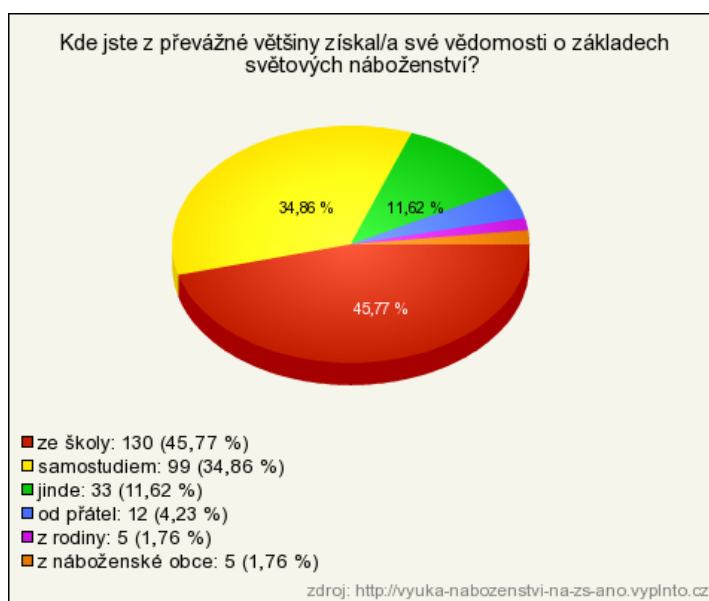
Co se týká zdroje, odkud byly z převážné většiny získány vědomosti respondentů ohledně křesťanství, tak 82 dotázaných (28,87%) označilo školu. Druhé místo s 25,7% zaujalo samostudium. 17,96% (51 odpovídajících) zvolilo variantu rodina a 36 osob (12,68%) nabylo svých křesťanských znalostí jinde, tedy nevybrali si žádnou z nabízených variant odpovědí. Náboženská obec poskytla vědomosti 25 respondentům (8,8%) a přátelé informovali ohledně křesťanství 17 dotázaných (5,99%). Snažila jsem se obsáhnout

veškeré zdroje, které mohou být nositeli informací. V rámci předvýzkumu mi bylo doporučeno, abych přidala ještě jednu kategorii, a to internet. Já jsem tak ale neučinila, jelikož jsem očekávala, že pokud někdo získal své znalosti o křesťanství z internetu, televize či z knih a časopisů, zvolí variantu odpovědi samostudium. Proto mě překvapilo, že 36 osob (12,68%) z mého výzkumu se nedokázalo ztotožnit s žádnou z nabízených variant odpovědí.

Otázka č. 7: Kde jste z převážné většiny získal/a své vědomosti o základech světových náboženství?

a) z rodiny b) ze školy c) z náboženské obce d) od přátel e) samostudiem f) jinde

Graf 10. Zdroj vědomostí respondentů o základech ostatních světových náboženství.

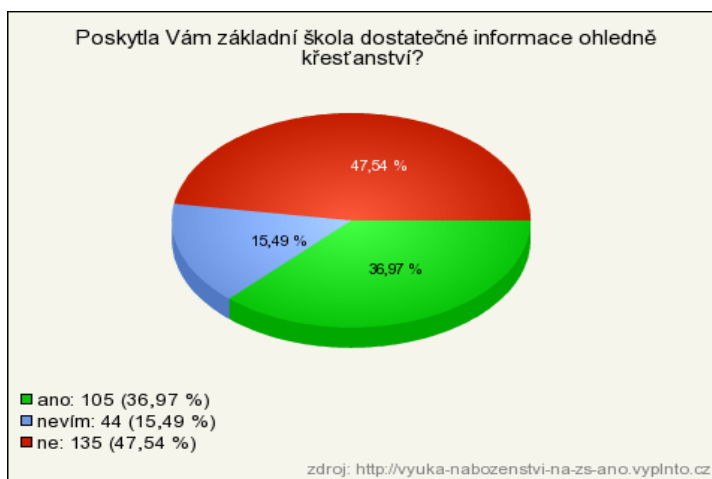
První a druhé místo obsadili, shodně jako v předcházející otázce, škola a samostudium. 130 respondentů (45,77%) uvedlo, že z převážné většiny získali své vědomosti o základech světových náboženství ve škole. 99 dotázaných (34,86%) označilo za svůj hlavní zdroj informací samostudium. Další varianty odpovědí se od předcházející otázky liší. 33 osob (11,62%) nevybralo žádnou z nabízených možností a zvolilo možnost „jinde“. Od přátel byly nabyty vědomosti ohledně světových náboženství u 12 odpovídajících (4,23%). 5 respondentů (1,76%) označilo jako hlavní zdroj svých informací o základech světových náboženství rodinu a stejný počet dotázaných uvedl jako zdroj informací náboženskou obec. V porovnání s předchozí otázkou je tedy zřejmé, že znalosti

světových náboženství v minimální míře předávala respondentům rodina a náboženská obec, naopak o to více vzrostl význam školy, která se stala hlavním nositelem těchto informací.

Otázka č. 8: Poskytla Vám základní škola dostatečné informace ohledně křesťanství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Graf 11. Spokojenost s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně křesťanství.

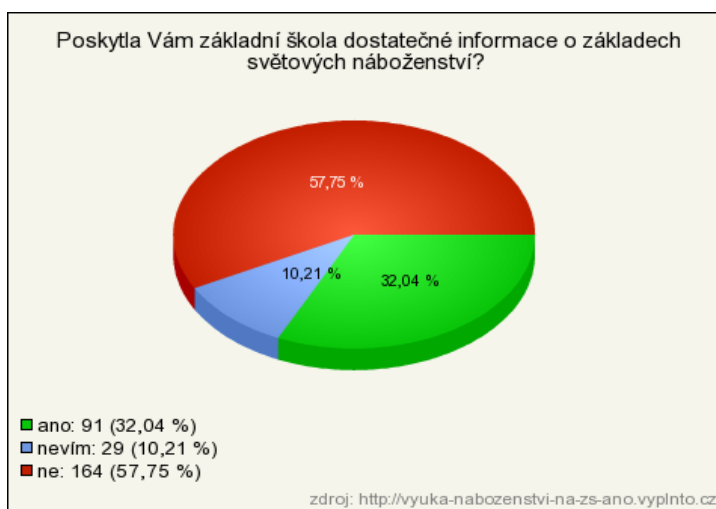

Na tuto trichotomickou otázku se téměř polovina dotázaných (135; 47,54%) vyjádřila tak, že jim základní škola neposkytla dostatečné informace ohledně křesťanství. Možnost „nevím“ zaznačilo do dotazníku 15,49% (44) odpovídajících. 36,97% (105) respondentů bylo naopak spokojeno s objemem informací, jež jim byly v rámci základního vzdělávání nabídnuty.

Otázka č. 9: Poskytla Vám základní škola dostatečné informace o základech světových náboženství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Graf 12. Spokojenost s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně základů ostatních světových náboženství.

Na otázku č. 9 reagovala nadpoloviční většina (57,75%) respondentů záporně, tedy že jim ze strany ZŠ nebyly poskytnuty dostatečné informace o základech světových náboženství. Spokojenost s objemem poznatků, jež odpovídajícím zprostředkovala ZŠ, naopak vyjádřilo 32,04% osob. 10,21% se k této otázce nedokázalo jednoznačně vyjádřit a zaznačilo variantu „nevím“. Myslím, že se zde jasně ukázalo, že ZŠ by měly zaměřit větší pozornost na vzdělávání v oblasti náboženství, neboť většina respondentů nebyla spokojena s kvantem informací, jež v rámci svého základního vzdělávání obdržela. Nedostatečné poznatky odpovídajících se týkaly nejenom základů světových náboženství, ale jak hovoří předchozí graf, i křesťanství.

Otázka č. 10: Měla by se dle Vás na státní základní škole náboženská výchova

vyučovat jako:

a) povinný předmět

b) volitelný předmět

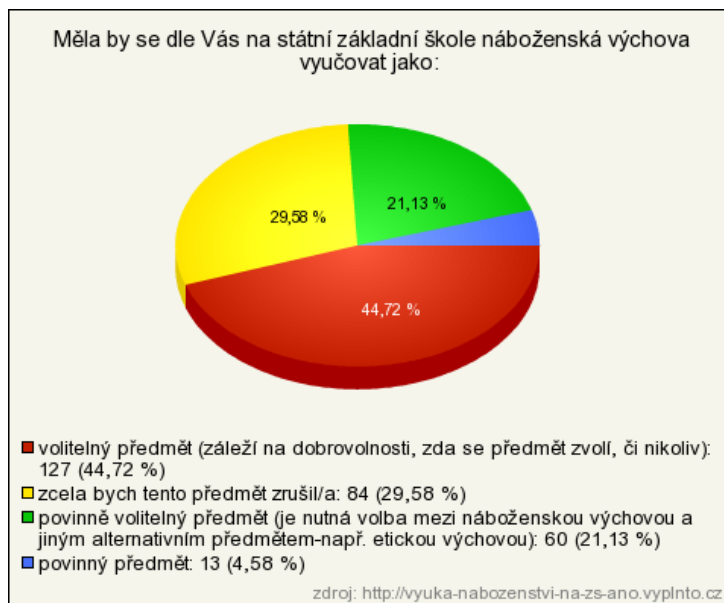
(záleží na dobrovolnosti, zda se předmět zvolí, či nikoliv)

c) povinně volitelný předmět

(je nutná volba mezi náboženskou výchovou a jiným alternativním předmětem – např. etickou výchovou)

d) zcela bych tento předmět zrušil/a

Graf 13. Preference způsobu výuky náboženství.

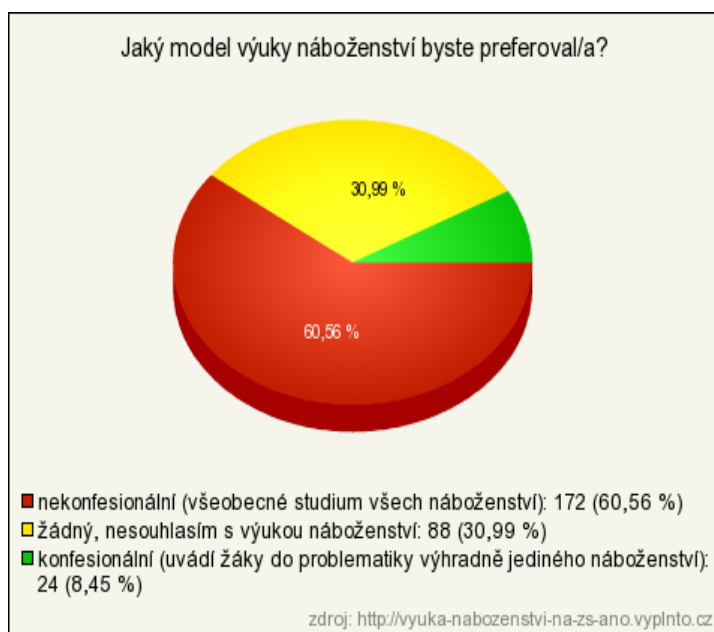

44,72% (127 odpovídajících) je spokojeno se současnou českou úpravou výuky náboženství a ponechalo by tedy tento předmět i nadále jako volitelný. K naprostému zrušení předmětu NV na státní ZŠ se přiklonilo 29,58% (84 osob). Varianta NV jako povinně volitelného předmětu zaujala 60 respondentů (21,13%). NV by jako povinný předmět na ZŠ zavedlo 13 dotázaných (4,58%). To, že téměř polovina dotázaných zvolila dobrovolnou volitelnost předmětu NV, svědčí o velké toleranci, která se v ČR ohledně náboženství vyskytuje. Ovšem nutno podotknout, že nezanedbatelnou kategorií je i ta, která o NV nejeví zájem a usiluje o její zrušení. Myslím, že časem bude tato druhá skupina sílit a nabývat na významu.

Otázka č. 11: Jaký model výuky náboženství byste preferoval/a?

- a) konfesionální
(uvádí žáky do problematiky výhradně jediného náboženství)
- b) nekonfesionální
(všeobecné studium všech náboženství)
- c) žádný, nesouhlasím s výukou náboženství

Graf 14. Preference modelu výuky náboženství.

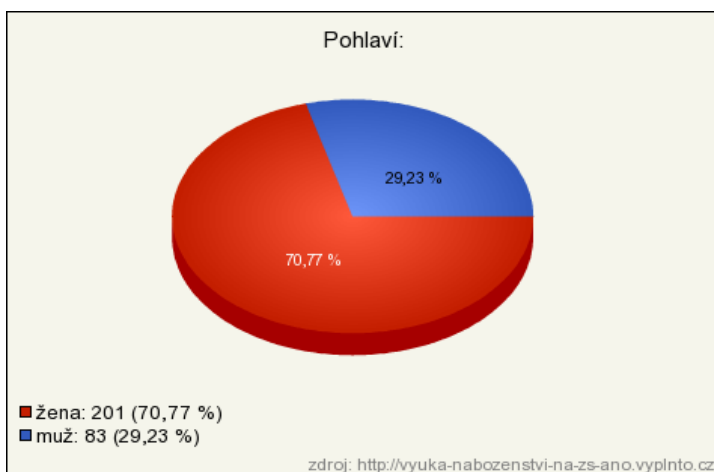

Nadpoloviční většina všech respondentů (60,56%, 172 osob) by preferovala nekonfesionální model NV, tedy všeobecné studium všech náboženství. Pro naprosté zrušení předmětu a tedy pro žádný model výuky náboženství hlasovalo 88 dotázaných (30,99%). Naopak konfesionální model uvádějící žáky do problematiky výhradně jediného náboženství zvolilo 8,45%, tedy 24 odpovídajících. Myslím, že tak nízké procento zájmu o konfesionální výuku potvrzuje současný trend, spočívající v „necírkevnosti“ české společnosti a příklonu k „alternativní religiozitě“.

Otázka č. 12: Pohlaví:

a) muž b) žena

Graf 15. Pohlaví respondentů.

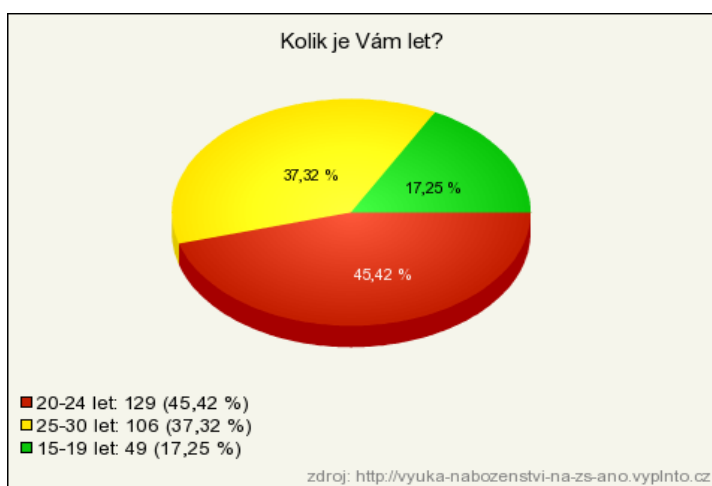

V mém výzkumném vzorku převažovaly ze 70,77% (201 osob) ženy. Odpovídajících mužů bylo pouze 83, tedy 29,23%. Uvedené si vysvětlují tím, že o problematiku víry a náboženství se více zajímají ženy, proto také na můj on-line dotazník více reagovaly. Vyšší religiozita žen je ostatně doložena i výzkumy.

Otázka č. 13: Kolik je Vám let?

- a) 15 – 19 let
- b) 20 – 24 let
- c) 25 – 30 let

Graf 16. Věk respondentů.

Co se týká věkového rozpětí, tak výzkumu se účastnili pouze mladí lidé ve věku 15-30 let. Nejvyšší podíl odpovídajících mám v kategorii 20-24 let. V tomto věku bylo celkem 45,42% respondentů. 37,32% odpovídajících bylo ve věku od 25-30 let. Nejnižší počet se objevil ve věkové kategorii 15-19 let, ve které se pohybovalo pouze 17,25% respondentů. To, že se nejnižší podíl odpovídajících objevil ve věkovém rozpětí 15-19 let, si vysvětlují tím, že nejmladší věkovou kategorií téma mého dotazníku až tolik nezaujalo.

Otázka č. 14: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen, střední odborné bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

Graf 17. Vzdělání respondentů.

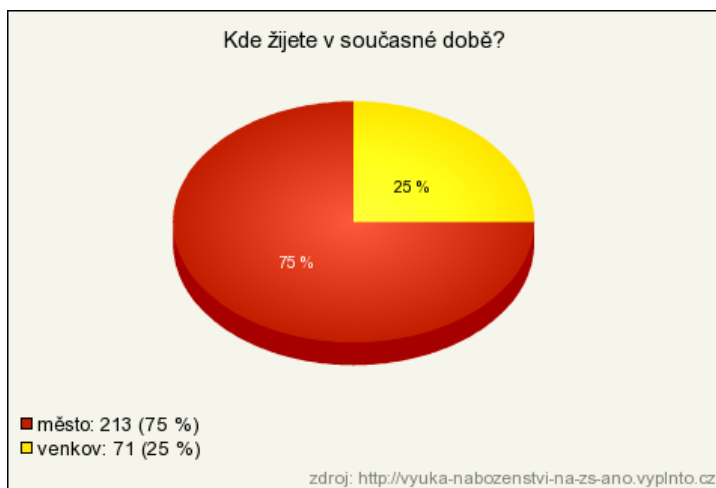

Středoškolského vzdělání dosáhlo 40,85% (116) z mých respondentů. Druhou nejvyskytovanější skupinou jsou absolventi vysokých škol, jejichž počet činí 39,79% (113) z celkového počtu odpovídajících. Základní vzdělání má jen 10,56%, tedy 30 účastníků mého výzkumu. 4,93% (14) respondentů uvedlo jako své nejvyšší dosažené vzdělání střední odborné bez maturity, vyučen a 3,87% (11) z celkového počtu dotazovaných uvedlo vyšší odborné vzdělání.

Otázka č. 15: Kde žijete v současné době?

- a) venkov
- b) město

Graf 18. Bydliště respondentů.

Co se týká bydliště, tak drtivá většina mých respondentů, konkrétně 213 dotazovaných (75%), žije v současné době ve městě. Na venkově pobývá pouze 71 odpovídajících, tedy 25%. Tak nízký počet respondentů z venkova si vysvětlují horší dostupností připojení k internetu na venkově, když můj výzkum probíhal pouze online. Další možností je, že většina odpovídajících jsou studenti (s ohledem na věkové rozpětí respondentů 15-30 let se to dá očekávat), jež žijí a studují ve městech.

Otázka č. 16: Jaké je Vaše náboženské vyznání?

a) Apoštolská církev	i) Luteránská evangelická církev a.v. v ČR
b) Církev adventistů sedmého dne	j) Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
c) Církev bratrská	k) Pravoslavná církev v českých zemích
d) Církev československá husitská	l) Slezská církev evangelická a.v.
e) Církev řeckokatolická	m) Jiná církev či náboženská společnost
f) Církev římskokatolická	n) Věřím, že existuje nějaká vyšší moc, nadpřirozeno.
g) Českobratrská církev evangelická	o) Bez vyznání – ateista
h) Křesťanské sbory	

Graf 19. Náboženské vyznání respondentů.

Bez vyznání se považuje nejvyšší počet respondentů – 133 (46,83%). Druhou nejpočetnější skupinou jsou lidé, kteří věří v existenci nějaké vyšší moci, či nadpřirozena.

Jejich počet je 86 a tvoří celkem 30,28% ze všech respondentů. Zjištěné skutečnosti potvrzují „necírkevnost“ naší země a naopak oblibu v existenci nadpřirozených jevů. I mezinárodní výzkumy a šetření mluví v tomto duchu. Mezinárodní srovnávací šetření ISSP z roku 2005 zjistilo, že 60% českých respondentů se nehlásí k žádnému náboženskému vyznání a data DIN 2006 zase potvrdila, že 51,7% Čechů věří v existenci nadpřirozených sil (Lužný a Nešpor, 2008, s. 20; Hamplová, 2008, s. 721). Výsledky mého výzkumu nedosáhly stejných procentních bodů, což je dáno zřejmě tím, že mezinárodní výzkumy zahrnují celou českou populaci, ale já se zaměřuji pouze na mladé Čechy ve věku 15-30 let.

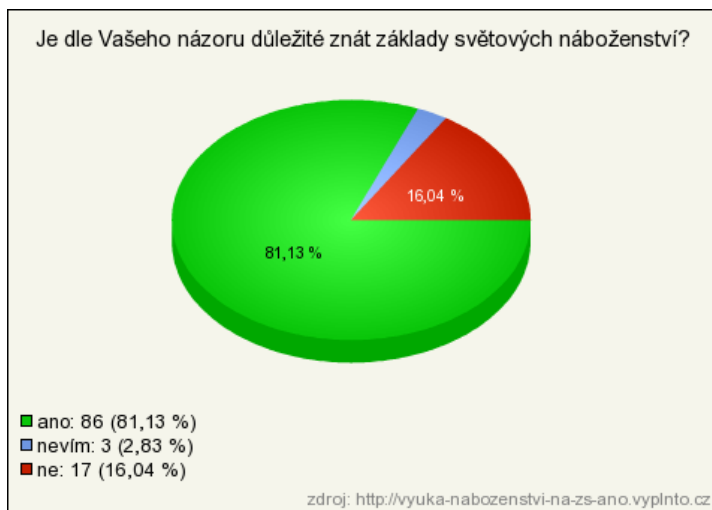
Dále následují věřící podřazující se pod některou z oficiálních církví či náboženských společností. K Církvi římskokatolické se přihlásilo 47 (16,55%) odpovídajících, což není překvapením, když se jedná o církev s nejpočetnější členskou základnou v naší zemi. Ačkoliv jsem v této uzavřené otázce dotýkající se náboženského vyznání dala možnost výběru z 12 nejpočetnějších církví a náboženských společností v ČR, přesto si 8 respondentů (2,82%) nevybralo žádnou konkrétní odpověď z mé nabídky a zvolilo možnost náboženského vyznání v jinou (dotazníku neuvedenou) církev či náboženskou společnost. Příslušnost k dalším církvím je záležitostí spíše jednotlivců. K Církvi československé husitské se přihlásili 3 odpovídající (1,06%). 2 osoby (0,7%) uvedly, že se ztotožňují s Českobratrskou církví evangelickou a stejný počet respondentů se podřadil ke Křesťanským sborům. Pouze 1 dotazovaného (0,35%) zaznamenala Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská a Církev řeckokatolická. Ani jeden z respondentů se nepřihlásil k Apoštolské církvi, Luteránské evangelické církvi a.v. v České republice, k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, k Pravoslavné církvi v českých zemích a k Slezské církvi evangelické a.v.

4.6 Bivariační analýza

Na základě bivariační analýzy budou ověřovány vztahy mezi závisle a nezávisle proměnnými a stanovené hypotézy budou potvrzeny či vyvráceny.

Hypotéza H1: Mladí lidé ve věku 25-30 let považují za důležité znát základy světových náboženství.

Graf 20. Postoj mladých lidí ve věku 25-30 let ke znalostem základů světových náboženství.

Tato hypotéza se **verifikovala**. Při stanovení této hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že mladí lidé s již ukončeným základním a středoškolských vzděláním budou vyzrálí, odpovědní a budou vzdělanost a všeobecný přehled (kam můžeme znalost světových náboženství zařadit) považovat za významnou a podstatnou hodnotu.

V dotazníku byla na nezávisle proměnnou, tedy na věk respondentů, zaměřena otázka č. 13. Závisle proměnnou, tedy postoj k tomu, zda je důležité znát základy světových náboženství, reprezentovala v dotazníku otázka č. 3. Z provedené filtrace všech odpovídajících vyplývá, že v konkrétní věkové kategorii 25-30 let odpovídalo 106 respondentů. Tito dotázaní z 81,13% (86) považují za důležité znát základy světových náboženství. Záporně se vyjádřilo pouhých 16,04% (17). Neutrální odpověď „nevím“ zvolilo 2,83% (3) respondentů ve věkové kategorii 25-30 let. Jelikož více než tři čtvrtiny dotázaných ve věku 25-30 let vyjádřilo názor, že znalost základů světových náboženství je pro ně významnou hodnotu, považují stanovenou hypotézu H1 za **p o t v r z e n o u**.

Hypotéza H2: Obyvatelé měst jsou spokojeni s úrovní svých osobních znalostí týkajících se křesťanství.

Graf 21. Spokojenost obyvatelů měst s úrovní vědomostí ohledně křesťanství.

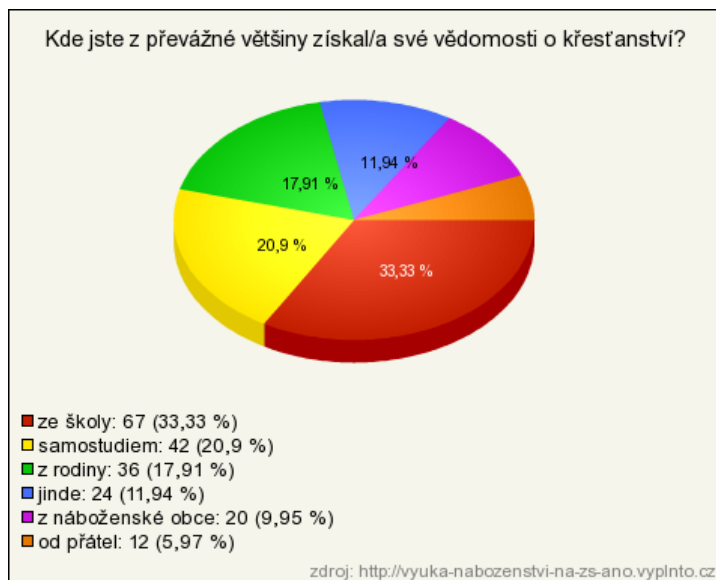

Druhá hypotéza byla **verifikována**. Při stanovení druhé hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že obyvatelé měst jsou v porovnání s venkovany více sekularizovaní, proto znalost křesťanství není pro ně až tak podstatnou hodnotou a tím pádem budou tito lidé relativně spokojeni se svými znalostmi, jež o křesťanství mají.

Na nezávisle proměnou byla v dotazníku zaměřena otázka č. 15, jež zjišťovala bydliště respondentů. Závisle proměnnou, tedy spokojenost respondentů s úrovní vědomostí ohledně křesťanství, testovala v dotazníku otázka č. 4. Provedená filtrace ukázala, že z celkového počtu respondentů je obyvatelů měst celkem 213. Tito dotázaní z 59,62% (127) zhodnotili své vědomosti o křesťanství za dostačující. 27,23% (58) městských obyvatel není se svými znalostmi ohledně křesťanství spokojeno. Variantu „nevím“ zvolilo 28 (13,15%) dotázaných měšťanů. Poněvadž více než polovina městských obyvatel považuje své vědomosti týkající se křesťanství za dostatečné, byla stanovená hypotéza H2 **p o t v r z e n a**.

Hypotéza H3: Ženy nabyly své vědomosti o křesťanství zejména ve škole.

Graf 22. Zdroj vědomostí žen ohledně křesťanství.

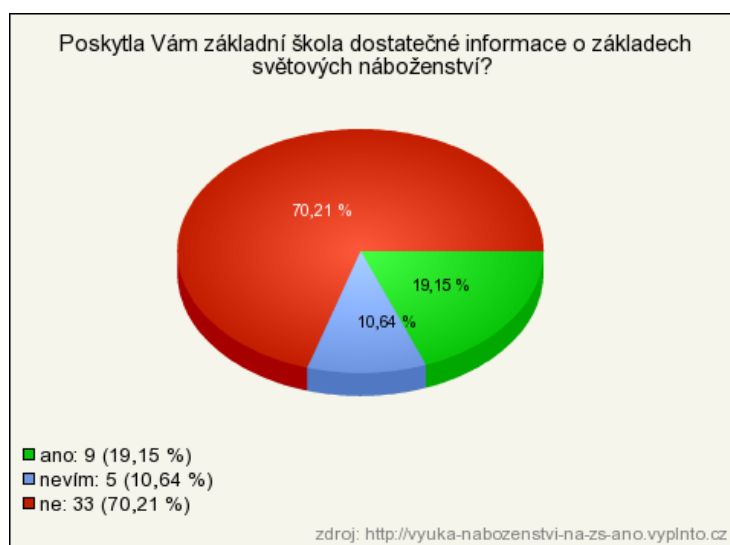
Třetí hypotéza byla **verifikována**. Při stanovení této hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že věřící ženy jistě navštěvovaly výuku náboženství v rámci školy a tam také získaly většinu poznatků ohledně křesťanství. Nevěřící ženy sice hodiny náboženské výchovy neabsolvovaly, ale zase základní znalost křesťanství obdržely alespoň v rámci běžného školního vyučování, např. v rámci hodin občanské výchovy. Vlivy rodiny, samostudia, přátel či dalších v dotazníku označených zdrojů jsem při předávání křesťanských vědomostí nepovažovala za významné.

Nezávisle proměnnou se v dotazníku zabývá otázka č. 12, jež rozřazuje pohlaví respondentů. Závisle proměnnou, zaměřenou na zjištění hlavního zdroje vědomostí o křesťanství, nalezneme v otázce č. 6. Na základě provedené filtrace jsem zjistila, že se mého výzkumného šetření zúčastnilo celkem 201 žen. 33,33% (67) žen označilo za hlavní zdroj svých vědomostí o křesťanství školu. Druhé místo s 20,9% (42) obsadilo samostudium. 36 žen (17,91%) se domnívá, že své znalosti o křesťanství jim z převážné většiny předala rodina. Celých 11,94% (24) získalo své vědomosti jinde, tedy nevybraly si žádnou z nabízených variant odpovědí. Náboženská obec byla dominantním zdrojem poznatků o křesťanství v případě 20 žen (9,95%). Přátelé zasvětili do křesťanské tematiky

celkem 12 žen (5,97%). Jelikož většina žen považuje za hlavní zdroj svých vědomostí o křesťanství školu, považují stanovenou hypotézu za **p o t v r z e n o u**.

Hypotéza H4: Příslušníci římskokatolické církve obdrželi na základní škole dostatečné informace týkající se základů světových náboženství.

Graf 23. Spokojenost příslušníků římskokatolické církve s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně základů ostatních světových náboženství.

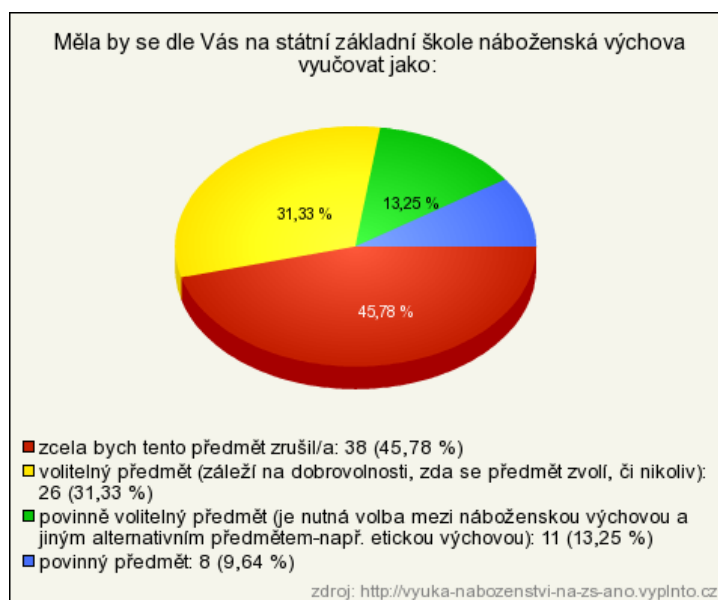
Čtvrtá hypotéza byla **falzifikována**. Při stanovení této hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že římskokatolíci, jež vyznávají křesťanskou víru, nebudou považovat znalost jiných světových náboženství za příliš důležitou, a proto budou spokojeni s množstvím informací, jež jim ZŠ v tomto směru poskytla.

V dotazníku byla na nezávisle proměnnou, tedy na náboženské vyznání respondentů, zacílena otázka č. 16. Závisle proměnnou, zaměřenou na zjištění spokojenosti s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně základů světových náboženství, zastupuje v dotazníku otázka č. 9. Provedenou filtrací bylo zjištěno, že se ze všech respondentů podílejících se na výzkumu, přihlásilo k Církvi římskokatolické pouze 47 odpovídajících. Drtivá většina římskokatolíků (33; 70,21%) je přesvědčena o tom, že jim ZŠ neposkytla dostatečné informace ohledně základů světových náboženství. Pouze 9 příslušníků římskokatolické církve (19,15%) je spokojeno s kvantem informací

zaměřených na základy světových náboženství, jež v rámci svého základního vzdělávání obdrželi. 10,64% (5) dotázaných římskokatolíků zvolilo variantu „nevím“ a tím se nedokázali k této otázce jednoznačně vyjádřit. Jelikož 70,21% respondentů římskokatolického vyznání nebylo spokojeno s množstvím informací, jež jim ohledně základů světových náboženství poskytla ZŠ, byla hypotéza H4 v y v r á c e n a .

Hypotéza H5: Muži by předmět náboženské výchovy na základních školách zcela zrušili.

Graf 24. Preference mužů ve způsobu výuky náboženství.

Pátá hypotéza byla **verifikována**. Při určování této hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že muži jsou mnohem méně religiózní než ženy, a proto budou o předmět náboženské výchovy projevovat minimální zájem.

Nezávisle proměnnou se v dotazníku zabývá otázka č. 12, která rozlišuje pohlaví respondentů. Závisle proměnnou, zacílenou na preferenci způsobu výuky náboženství, je možno najít v otázce č. 10. Provedenou filtrací se ukázalo, že se mého výzkumu zúčastnilo celkem 83 mužů. Přičemž téměř polovina z nich (38; 45,78%) by předmět náboženské výchovy na státní ZŠ zcela zrušila. Jako volitelný předmět (současná česká úprava), kde záleží na dobrovolnosti, zda se předmět zvolí či nikoliv, by NV ponechalo 31,33% (26 mužů). Pro zavedení NV jako povinně volitelného předmětu, kde by byla nutná volba mezi

NV a jiným alternativním předmětem, hlasovalo 13,25% (11 mužů). NV jakožto povinný předmět by na státní ZŠ zavedlo 8 mužů, tedy 9,64%. Jelikož téměř polovina dotázaných mužů (45,78%) by zrušila výuku předmětu náboženské výchovy na státních ZŠ, byla hypotéza H5 **p o t v r z e n a**.

Hypotéza H6: Vysokoškoláci preferují nekonfesionální model výuky náboženství.

Graf 25. Preference vysokoškoláků ohledně modelu výuky náboženství.

Šestá hypotéza byla **verifikována**. Při stanovení této hypotézy jsem vycházela z předpokladu, že většina odpovídajících vysokoškoláků bude bez vyznání, proto nebude mít zájem o konfesionálně zaměřenou výuku. Také jsem očekávala, že mezi vysokoškoláky bude vysoké procento žen, které o náboženskou výuku zájem projeví, tedy nezvolí variantu odpovědi, že žádný model NV nepreferují. Vylučovací metodou jsem proto dospěla k závěru, že vysokoškolsky vzdělaní dotázaní budou dávat přednost nekonfesionálnímu modelu výuky náboženství.

Nezávisle proměnnou bylo v tomto případě vzdělání respondentů. V dotazníku se nejvyšším dosaženým vzděláním odpovídajících zabývala otázka č. 14. Závisle proměnná zjišťující preferenci modelu výuky náboženství je zastoupena v otázce č. 11. Na základě provedené filtrace jsem zjistila, že na mém výzkumu se podílelo celkem 113 respondentů s vysokoškolským vzděláním. Přičemž 69 z nich (61,06%) preferuje nekonfesionální

model výuky náboženství, tedy všeobecné studium všech náboženství. Naprostý nesouhlas s NV vyjádřilo 27,43% (31) vysokoškolsky vzdělaných dotázaných. Konfesionální model, jež uvádí žáky do problematiky výhradně jediného náboženství, upřednostňuje 13 dotázaných vysokoškoláků (11,5%). Poněvadž nadpoloviční většina (61,06%) odpovídajících s vysokoškolským vzděláním preferuje nekonfesionální model výuky náboženství, byla hypotéza H6 **p o t v r z e n a**.

4.7 Závěrečné vyhodnocení výzkumu

Mám zato, že cíle, které jsem si stanovila na počátku výzkumu, se mi podařilo naplnit. Empirickým šetřením jsem dospěla k následujícím výsledkům.

Bylo pro mě potěšujícím zjištěním, že mladí lidé ve věku 15-30 let považují za důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech, tradicích a kultuře. Respondenti také vyjádřili kladný postoj ke znalostem základů světových náboženství. Bylo pro mě překvapením, že pro vyšší procento odpovídajících má větší význam a hodnotu vzdělání v problematice světových náboženství, než znalosti týkající se křesťanství. Pro mě osobně je podstatná znalost jak křesťanství, tak základů ostatních světových náboženství, jež v ČR nemají až takovou tradici. Jelikož je v naší zemi nejsilněji zakotven vztah k římskokatolické církvi, apelovala bych nejen na základní, ale na mnohem hlubší znalosti křesťanství.

Možná proto, že jsme země s křesťanskou tradicí, jsme s tímto u nás dominantním náboženstvím nejvíce obeznámeni. Domnívám se, že právě z tohoto důvodu vyjádřilo větší procento respondentů spokojenost s úrovní svých znalostí ohledně křesťanství a naopak nespokojenost se svými poznatky týkající se ostatních světových náboženství. Dotázaní mladí lidé byli tedy více kritičtí vůči svým vědomostem, jež mají o základech světových náboženství.

Co se týká zdroje, odkud byly z převážné většiny náboženské vědomosti získány, tak dominantní postavení jak v případě křesťanství, tak u ostatních světových náboženství, má škola. Na druhém místě se v obou případech umístilo samostudium. Dále se již objevují odlišnosti. Třetí místo zaujímá v případě křesťanství rodina. Tento výsledek mě překvapil, jelikož jsem očekávala, že se rodina umístí druhá v pořadí. Zřejmě jsem význam rodiny

jakožto socializačního činitele přecenila, když jsem se domnívala, že rodina více a častěji seznamovala děti s naší křesťanskou historií a tradicí. Naopak u ostatních světových náboženství, jak jsem očekávala, hrála rodina minimální informační roli. V případě křesťanství mě ještě překvapilo, že ze všech věřících respondentů, ztotožňujících se s některou z církví, pouze 19% z nich získalo své křesťanské znalosti z náboženské obce. Tak malý informační vliv náboženské obce na své věřící mě dosti udivuje. Co se týká přátel, tak Ti v předávání poznatků hrají pouze minimální roli jak u křesťanství, tak v případě jiných světových náboženství. U křesťanství čtvrté a u dalších světových náboženství třetí místo zaujaly jiné, v mém dotazníku nespecifikované, zdroje. Očekávala jsem, že pokud někdo získal své vědomosti z internetu, televize, knih apod., bude zaznačovat variantu odpovědi „samostudium“. Zřejmě někteří z respondentů tak neučinili a raději zvolili v dotazníku možnost „jinde“. Tak si alespoň vysvětlují vyšší výskyt této varianty odpovědi.

Chci velmi zdůraznit skutečnost, že ačkoliv byla škola nejvýznamnějším zdrojem veškerých vědomostí respondentů ohledně náboženství, přesto nebyli mladí lidé s informacemi, jež jim ZŠ v tomto směru poskytla, spokojeni. A to platí jak u křesťanství, tak u základů ostatních světových náboženství, kde mají dotázaní ještě větší znalostní mezery. Proto je důležité posílit tuto vyučovací látku na školách a věnovat vzdělávání v oblasti náboženství větší pozornost.

Co se týká preferencí modelů výuky náboženství, tak většina respondentů by ponechala NV jako volitelný předmět, ovšem a tady je oproti současné české úpravě změna, nekonfesionálního zaměření! Za nekonfesionální model se postavila nadpoloviční většina všech respondentů. Kolem 30% odpovídajících by předmět náboženské výchovy na státních ZŠ zcela zrušilo. Jako povinně volitelný předmět by NV rádo vidělo 21% dotázaných. Za povinný předmět hlasovalo necelých 5% odpovídajících. Ačkoliv jsem měla mezi respondenty 130 osob, jež se přihlásily k některé ze státem uznaných církví, o konfesionální NV projevil zájem pouhých 24 z nich, tedy 18,46%. Což se mi zdá žalostně málo. Tento výsledek mě upřímně šokoval.

Ačkoliv mladí lidé považují základní orientaci v náboženských soustavách za důležitou, škola, jakožto hlavní zdroj těchto informací, jim dostatečné poznatky v tomto směru nepředala. Řešením této situace, a tím i doporučení pro praxi, by byla změna stávajícího modelu způsobu výuky náboženství. Já osobně bych preferovala model povinně výběrového předmětu. Přičemž konfesně zaměřená výuka náboženství by byla alternována

nikoliv s etikou, jak se zpravidla děje, ale s religionistikou. Myslím si, že právě religionistika, jakožto věda o náboženství, je vhodným doplňkem NV. Religionistika poskytne žákům základní přehled o všech světových náboženstvích a nebude konfesně ani jednostranně protikonfesně zaměřená. Žáci tak budou mít možnost seznámit se s různými věroukami, což bude jistě obohacovat a prohlubovat jejich znalosti a všeobecný přehled. Tím, že žáci porozumí jinému náboženství, tím také lépe pochopí jiné národy a jejich kultury. Důležité je hlavně klást důraz, a to i v rámci konfesionální výuky náboženství, na principy tolerance a vzájemného multikulturního porozumění. Což považují v dnešní době, pro kterou je typické vzájemné míchání kultur, za velmi aktuální. Jak uvádí Hoffmanová (1998, s. 22) „kontakt lidí různého původu, různých kultur a rozmanitých druhů náboženství je nevyhnutelnou součástí doby a budoucnost naší planety bude zřejmě záviset od povahy vztahů mezi nimi, zejména na schopnosti vzájemné snášenlivosti a úcty.“

Co se týká předmětu etiky, domnívám se, že ta by měla být vyučována jako předmět povinný pro všechny žáky. Ačkoliv oba předměty, etika i náboženská výchova, mají silný prosociální náboj, jejich alternace není dle mého názoru vhodným řešením. I když oba předměty stojí na morálních a mravoučných základech, konfesní náboženství přece jen jde do větší hloubky. Žák je v hodinách NV veden k lásce k Bohu, ke vnímání důležitosti víry v Boha, k pochopení smyslu, cíle a významu náboženství nejen pro současný život, ale i pro život ve věčnosti. Konfesně zaměřené náboženství má tedy mnohem širší pole působnosti a věřící žáci by o tento předmět neměli být ochuzeni. Na druhou stranu by ale žákům neměly být ani odepřeny pozitivní prvky, jež obsahuje etická výchova. Ideální řešení tedy vidím v povinné etické výchově a povinně volitelné náboženské výchově konfesního zaměření, jež by byla alternována s religionistikou.

Ohledně stanovených hypotéz jsem dospěla k níže uvedeným závěrům.

H1: *Mladí lidé ve věku 25-30 let považují za důležité znát základy světových náboženství.* **Hypotéza byla potvrzena.**

H2: *Obyvatelé měst jsou spokojeni s úrovní svých osobních znalostí týkajících se křesťanství.* **Hypotéza byla potvrzena.**

H3: *Ženy nabyly své vědomosti o křesťanství zejména ve škole. Hypotéza byla potvrzena.*

H4: *Příslušníci římskokatolické církve obdrželi na základní škole dostatečné informace týkající se základů světových náboženství. Hypotéza byla vyvrácena.*

H5: *Muži by předmět náboženské výchovy na základních školách zcela zrušili. Hypotéza byla potvrzena.*

H6: *Vysokoškoláci preferují nekonfesionální model výuky náboženství. Hypotéza byla potvrzena.*

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem chtěla pojmout otázku výuky náboženství z různých úhlů pohledu a poskytnout tak ucelený obraz dané tematiky v České republice.

Sociologické hledisko vztahující se k náboženskému vyznání a religiozitě obyvatelstva v naší zemi je zachyceno v první kapitole. Tam také vymezují pojem náboženství, specifikují právní podmínky registrace církve a náboženské společnosti a uvádím taxativní výčet všech církví a náboženských společností, které jsou v současné době v České republice registrovány. Právní pohled na výuku náboženství je možno nalézt v druhé kapitole. Tato kapitola nás také seznamuje s pedagogickými pojmy jako rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program a učební osnovy, přičemž RVP a učební osnovy jsou dány také do souvztažnosti s náboženskou výchovou. Ve třetí kapitole, kde je obsažen pedagogický pohled, můžeme nalézt existující modely výuky náboženství, a to i s konkrétními případy zemí, v kterých se tyto přístupy objevují. Pozornost je tu věnována i české úpravě náboženské výchovy na zdejších státních základních školách. V neposlední řadě je tu zakomponován pohled sociálně pedagogický zaměřující se na sociální pedagogiku ve školách a při výuce náboženství.

Cílem praktické části mé diplomové práce bylo zejména zjistit, jaký je názor mladých lidí ve věku 15 – 30 let na výuku náboženství. Na základě realizovaného kvantitativního výzkumu provedeného dotazníkovou metodou jsem dospěla k následujícím výsledkům. Pro mladé lidi v daném věku je důležité znát a orientovat se v náboženské problematice. Ačkoliv jsou se svými vědomostmi ohledně náboženství převážně spokojeni, paradoxně nejsou nikterak spokojeni s kvantem informací, jež jim ohledně náboženské tematiky poskytla základní škola. To vše přesto, že právě základní škola byla místem, kde z převážné většiny své náboženské znalosti získali. Mladí lidé ve věku 15 – 30 let by předmět náboženské výchovy i nadále ponechali, v souladu se současnou českou úpravou, jako volitelný předmět. Ovšem zaměření předmětu by mělo být nekonzfesionální. Tedy všeobecné studium všech náboženství, což je oproti stávajícímu modelu způsobu výuky náboženství dosti velká změna.

Postoje české mládeže chápu a odpovídají i sociologickým zjištěním, které prezentuji v první kapitole. Naše republika patří mezi nejateističtější země světa. Česká společnost projevuje jen velmi malý zájem o organizovanou církevní religiozitu. Výsledky

sociologických výzkumů opakovaně potvrdily odklon české společnosti od tradičních církví a naopak vzrůstající zájem o jiné formy „alternativní“ religiozity (víra v okultismus, horoskopy, amulety, léčitele, věštec apod.). Dochází tedy k posunu od „institucionalizované“ religiozity k religiozitě „alternativní“. Jsme společností tedy nikoliv sekulární, ale spíše necírkevní. Proto také mladí lidé považují náboženské znalosti za důležité a nezasazují se radikálně o zrušení předmětu náboženské výchovy. To, že budou usilovat o nekonfesionální zaměření předmětu, se dalo vyvodit i z průběžných výsledků mých dotazníkových otázek. Mladí lidé ve věku 15 - 30 let v dotazníku zdůrazňovali, že orientace v základech světových náboženství je pro ně důležitější, než orientace pouze v křesťanství. Také spokojenost s úrovní vědomostí, jež respondenti měli ohledně základů světových náboženství, byla v porovnání s křesťanstvím nižší. Mladí lidé tedy náboženské znalosti mít chtějí, ale všeobecné. Nikoliv zaměřené pouze na jednu věrouku. Z tohoto pohledu vychází současný český model výuky náboženství jako nevyhovující.

Mým návrhem pro praxi je zavedení povinně volitelné náboženské výchovy konfesionálního zaměření, jež by byla alternována s religionistikou. Tak budou dány podmínky, aby všichni žáci měli potřebné náboženské znalosti. Nevěřícím studentům poskytne religionistika všeobecný přehled o všech světových náboženstvích. Věřícím žákům bude zase umožněno, aby nejen získali vědomosti náboženského charakteru, ale aby také dál a hlouběji rozvíjeli svoji osobní víru a vztah k Bohu. Jak je to ostatně zakotveno i v Listině základních práv a svobod.

Sociální pedagogika se tematiky mé diplomové práce dotýká z vícero směrů. Náboženská výchova se vyučuje na školách, tedy v prostředí, které významným způsobem napomáhá „vrůstání“ člověka do společnosti. A právě ve školním prostředí a ve školských zařízeních můžeme sociální pedagogiku, jakožto prostředek napomáhající efektivní socializaci, uplatňovat.

Dalším pojítkem mé práce a sociální pedagogiky je zjištění, že prvky prosociálnosti (tedy osvojování si sociálních dovedností) jsou obsaženy i v předmětu náboženské výchovy. Blíže to rozvádím ve třetí kapitole. Ačkoliv vhodnějším nástrojem sociální pedagogiky na školách by jistě byla etická výchova, má přesto náboženská výchova silný prosociální náboj a rozvíjí žádoucí sociální dovednosti žáků.

Posledním faktorem provázanosti sociální pedagogiky a náboženství je skutečnost, že studium náboženských směrů přispívá k větší informovanosti občanů a tím i k vyšší toleranci a snášenlivosti vůči příslušníkům jiného náboženského vyznání. Jelikož sociální pedagogika usiluje o zlepšení životních podmínek a přispívá k utváření zdravého životního stylu, může se právě díky podpoře všeobecného vzdělávání v náboženské oblasti dosáhnout pokojného soužití v naší multikulturní společnosti. A to je i cílem sociální pedagogiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

Dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod z 20.3.1952 (č. 209/1992 Sb.)

Směrnice Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, č.j.: 33 377/2004-45 ze dne 25. února 2005, kterou se stanoví závazné zásady, podle kterých provádějí krajské úřady rozpis finančních prostředků státního rozpočtu přidělovaných podle § 161 odst. 6 písm. b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), a podle kterých provádějí obecní úřady obcí s rozšířenou působností návrhy rozpisů rozpočtů finančních prostředků státního rozpočtu podle § 161 odst. 7 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb.

Úmluva OSN o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)

Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č.3,5, a 8 (č. 209/1992 Sb.)

Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Knihy, syntetické práce a monografie:

ALLAN, John, John BUTTERWORTH a Myrtle LANGLEYOVÁ, 1993. *Víry a vyznání: [náboženství, sekty, paranormální jevy]*. Vyd. 1. Překlad Alena Benešová. Bratislava: Slovart, 199 s. ISBN 80-714-5011-1.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 1994 cit. podle PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 203 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-705.

BUTTA, Tomáš, 2012. *Kapitoly z katechetiky: nástin náboženské výchovy a vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Církev československá husitská, 110 s. ISBN 978-80-7000-076-2.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 265 s. ISBN 978-80-24713-69-4.

Encyklopedie náboženství, 1997. Editor M Elser, S Ewald, G Murrer. Překlad Vojtěch Pola. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 407 s. ISBN 80-719-2188-2.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 207 s. ISBN 80-859-3179-6.

HALÍK, Tomáš, 2006. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 279 s. ISBN 80-7106-834-9.

HAMPLOVÁ, Dana a Blanka ŘEHÁKOVÁ, 2009. *Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 - Náboženství*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 139 s. ISBN 80-733-0163-6.

HANESOVÁ, Dana, 2009. Klíčové principy etickej výchovy v náboženskej výchove. In *Mravná výchova v školách na Slovensku a v zahraničí*. Banská Bystrica : PF UMB, PF UHK, s. 82 – 90. ISBN 978-80-8083-822-5.

HANESOVÁ, Dana, 2010. *Náboženská výchova v Európskej Únii*. 2. vyd. Tajov: Teofania teologické vydavateľstvo a kníhkupectvo, 126 s. ISBN 978-80-970338-1-1.

HANESOVÁ, Dana, 2011. *Náboženská výchova v školách*. 3. část. revidované vydání. Ružomberok: Teofania teologické vydavateľstvo a kníhkupectvo, 202 s. ISBN neuvedeno.

HELLER, Jan a Milan MRÁZEK, 2004. *Nástin religionistiky: uvedení do vědy o náboženstvích*. 2., rev. vyd. Praha: Kalich, 316 s. Studijní texty (Kalich), sv. 1. ISBN 80-7017-721-7.

HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.

HORÁK, Záboj, 2011. *Církev a české školství: právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 264 s. ISBN 978-802-4736-235.

HORYNA, Břetislav, 1994. *Úvod do religionistiky*. Vyd. 1. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 131 s. ISBN 80-852-4164-1.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 199 s. ISBN 80-731-5004-2.

LANGLEY, Mertle, 2000. *Náboženství*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 60 s. Vidět - poznat - vědět (Fortuna Print). ISBN 80-861-4458-5.

LIGUŠ, Ján, 2005. *Náboženská výchova a výuka: sborník*. Brno: L. Marek, 172 s. ISBN 80-862-6359-2.

LUŽNÝ, Dušan, 1999. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 183 s. ISBN 80-210-2224-8.

LUŽNÝ, Dušan a Zdeněk R. NEŠPOR, 2008. *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Malvern, 206 s. ISBN 978-80-87580-08-0.

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.

MŮHLPACHR et al., 2011. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií.

MUCHOVÁ, Ludmila, 1992. *Úvod do náboženské pedagogiky*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 147 s. ISBN 80-704-0052-8.

MUCHOVÁ, Ludmila, 1994. *Úvod do náboženské pedagogiky*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 245 s. ISBN neuvedeno.

MUCHOVÁ, Ludmila, 2005. *Náboženská výchova ve službě české škole*. Vyd. 1. Brno: Ve spolupráci s Centrem pro katechezi ostravsko-opavské diecéze vydal Jiří Brauner, Kartuziánské nakladatelství, 37 s. ISBN 80-901-9437-0.

MUCHOVÁ, Ludmila, 2006. *Náboženská výchova ve službě české škole: porozumění světovým náboženstvím*. Vyd. 1. Brno: Jiří Brauner, Kartuziánské nakladatelství, 116 s. ISBN 80-869-5303-3.

Náboženství světa: encyklopedie pro mládež, 1997. Čes. vyd. 1. Překlad Daniela Vyletová. Praha: Svojtka a Vašut, 95 s. Školní encyklopedie pro mládež Larousse. ISBN 80-718-0191-7.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha, 2001. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

PRÁŠILOVÁ, Michaela, 2006. *Tvorba vzdělávacího programu*. Vyd. 1. Praha: Triton, 191s., ISBN 80-7254-712-7.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 203 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-705.

PRŮCHA, Jan, Eliška Walterová a Jiří Mareš, 1998. *Pedagogický slovník*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 328 s. ISBN 80-717-8252-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška Walterová a Jiří Mareš, 2001. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 322 s. ISBN 80-717-8579-2.

RIEGEL, Edited by Hans-Georg Ziebertz and Ulrich, 2009. *How teachers in Europe teach religion: an international empirical study in 16 countries*. Berlin: Lit. ISBN 978-364-3100-436.

TRETERA, Jiří Rajmund, 2002. *Stát a církev v České republice*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 156 s. ISBN 80-719-2707-4.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ, 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Grada, 159 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-708.

VÁCLAVÍK, David, 2010. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 243 s. ISBN 978-80-247-2468-3.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 462 s. ISBN 80-7178-798-1.

ZEMANČÍKOVÁ, Vladimíra, 2010 cit. podle MŮHLPACHR et al., 2011. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií.

Časopisy a jiné zdroje:

BUTTOVÁ, Jindřiška, 2006. Praktické pokyny pro vyučování náboženství ve školách. In: *Český zápas: Týdeník Církve československé husitské* [online]. Roč. 86, č. 27, s. 3 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.ccsch.cz/dokumenty/368-cz27web.pdf>

HANESOVÁ, Dana, 2005. Aktuálny stav náboženskej výchovy ako alternatívy etickej výchovy. In: *Etická výchova ako súčasť univerzitného vzdelávania*. [online]. Sborník z vědecko-odborného semináře. Sekce 2, příspěvek č. 2. (CD-nosič). Trnava: PF Trnavská Univerzita, 9 s. ISBN 80-8082-001-5. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <http://pdf.truni.sk/eskripta/evsuv/sekcia2/Hanesova.pdf>

HAMPLOVÁ, Dana. 2008. Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 44 (č.4), 703-724 s. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/eeb1d38e3abd382ce8dbabafa1983485057582c7_512_2008-4Hamplova.pdf

HOFFMANOVÁ, Viera, 1998. Tolerancia a vyučovanie náboženstiev. In: *Pedagogické rozhľady* [online]. Č. 3/98, s. 22-24 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.rozhľady.pedagog.sk/cisla/pr3-1998.pdf>

JANČAROVÁ, Markéta, 2008. Právní úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století. In: *Revue církevního práva* [online]. Č. 39-1/08, s. 21-59 [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/30-41/39-cele.pdf>

MARTINEK, Michael, 2010. Křesťanské církve v občanské společnosti. In: *Is.jabok.cz* [online]. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <http://is.jabok.cz/el/JA10/leto2010/RJ3402/um/KCOSText13.txt>

MUCHOVÁ, Ludmila, 2005. *Alternativní předmětová osnova náboženské výchovy na státních školách – východisko pro konstrukci školního vzdělávacího programu pro nepovinný předmět náboženství*. [online]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. 44 s. [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fYBBtffh7sJ:www.tf.jcu.cz/getfile/3380fad8369c5bbc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

MUCHOVÁ, Ludmila, 2007. Kde se vzal Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a jak s ním souvisí školní vzdělávací program? Okénko pedagogických zkušeností. In: *Katechetické listy*. [online]. Školní rok 2007-2008, č. 2. Olomouc: Centrum pro katechezi Arcibiskupství olomouckého. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: http://www.ado.cz/katechete/klisty/archiv/2008-02_02.pdf

Osnovy náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9. ročníku základní školy, 2004. [online]. Praha: Sekretariát České biskupské konference. 168 s. [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: <http://kpc.doo.cz/wpcontent/uploads/2011/06/Osnovykyucenabozenskevychovy.pdf>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. 126 s. [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

TOMÁNEK, Pavol, 2007. Náboženstvo a náboženská výchova v EÚ. In: *Výchova, škola – minulosť, súčasnosť*. (Ed. L. Koldeová) [online]. Bratislava: PF UK, 2007, s. 229-238. ISBN 978-80-223-2295-9. [cit. 2013-11-19]. Dostupné z: http://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/KP_Rehus/sekcia1.pdf

TOMÁNEK, Pavol, 2008. Náboženská výchova ako vyučovací predmet. In: *Výchova v pedagogickom výskume a praxi*. (Ed. J. Danek) [online]. Trnava: UCM, s. 358-370. ISBN 978-80-8105-007-7. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.spaeds.org/uploads/publikacie/vychova%20v%20pedag%20vyskume.pdf>

TOMÁNEK, Pavol, 2010. Náboženská výchova na ZŠ v SR, ČR a Rakúskej republike v komparatívnej relácii. In: *Pedagogické rozhľady*. [online]. roč. 19 č. 1, s. 13-20. ISBN 1335-0404. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z: <http://www.rozhlady.pedagog.sk/cisla/pr12010.pdf>

TROCHTOVÁ, Siarda, 2006. Rámcově vzdělávací programy. Okénko pedagogických zkušeností. In: *Katechetické listy*. [online]. Školní rok 2006-2007, č. 2. Olomouc: Centrum pro katechezi Arcibiskupství olomouckého., s. 24 – 32. [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: http://www.ado.cz/katechete/klisty/archiv/2008-02_02.pdf

Informace z internetu:

Data registrace církví a náboženských společností a svazů církví a náboženských společností, ©2007. *Ministerstvo kultury ČR* [online]. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>

Český statistický úřad [online]. ©2013 [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Slovník cizích slov, ©2005-2014. *ABZ* [online]. [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Spiritualita a mládež, ©2001. *Insoma* [online]. [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=4&d_1=research&d_2=spirit

Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011 - Česká republika, ©2013. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/04000-12>

ŠTAMPACH, Ivan, 2007. Náboženství ve školách v souladu s rámcovými vzdělávacími programy. *Rvp.cz* [online]. [cit. 2013-11-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1746/NABOZENSTVI-VE-SKOLACH-V-SOULADU-S-RAMCOVYMI-VZDELAVACIMI-PROGRAMY.html/>

Vyplnto [online]. ©2008-2013 [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/>

Výroční zprávy, ©2013. *Česká biskupská konference* [online]. [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/vyrocnizpravy/>

Zvláštní práva církví a náboženských společností, ©2007. *Ministerstvo kultury ČR* [online]. [cit. 2013-11-16]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=371>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CČH	Církev československá husitská
ČR	Česká republika
DIN	Detradicionalizace a individualizace náboženství
EV	Etická výchova
EVS	European Value Survey Evropská studie hodnot
ISSP	International Social Survey Program Mezinárodní program sociálního výzkumu
NV	Náboženská výchova
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání
SP	Sociální pedagogika
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1.	Náboženská výchova ve státních školách v různých skupinách států.....	43
---------	---	----

SEZNAM TABULEK

Tab. 1.	Obyvatelstvo podle náboženské víry a věku dle sčítání lidu 2001.....	16
Tab. 2.	Církvě a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 308/1991 Sb...	22
Tab. 3.	Církvě a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.....	22
Tab. 4.	Přehled vyučování náboženské/etické výchovy a vztahu státu k církvi v EU...	40

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.	Vývoj věřících a obyvatelstva bez náboženské víry v letech 1991 až 2001.....	15
Graf 2.	Obyvatelstvo podle náboženské víry dle sčítání lidu 2011.....	15
Graf 3.	Obyvatelstvo podle náboženské víry podle výsledků sčítání lidu domů a bytů 2011.....	18
Graf 4.	Návštěvnost předmětu náboženské výchovy na ZŠ.....	60
Graf 5.	Postoj k orientaci v základních křesťanských pojmech, tradicích a kultuře.....	61
Graf 6.	Postoj ke znalostem základů ostatních světových náboženství.....	62
Graf 7.	Spokojenost s úrovní vědomostí ohledně křesťanství.....	63
Graf 8.	Spokojenost s úrovní vědomostí ohledně základů ostatních světových náboženství.....	63
Graf 9.	Zdroj vědomostí respondentů o křesťanství.....	64
Graf 10.	Zdroj vědomostí respondentů o základech ostatních světových náboženství...	65
Graf 11.	Spokojenost s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně křesťanství.....	66
Graf 12.	Spokojenost s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně základů ostatních světových náboženství.....	67
Graf 13.	Preference způsobu výuky náboženství.....	68
Graf 14.	Preference modelu výuky náboženství.....	69
Graf 15.	Pohlaví respondentů.....	69
Graf 16.	Věk respondentů.....	70
Graf 17.	Vzdělání respondentů.....	71
Graf 18.	Bydliště respondentů.....	71
Graf 19.	Náboženské vyznání respondentů.....	72
Graf 20.	Postoj mladých lidí ve věku 25-30 let ke znalostem základů světových náboženství.....	74
Graf 21.	Spokojenost obyvatelů měst s úrovní vědomostí ohledně křesťanství.....	75

Graf 22.	Zdroj vědomostí žen ohledně křesťanství.....	76
Graf 23.	Spokojenost příslušníků římskokatolické církve s množstvím informací poskytnutých ZŠ ohledně základů ostatních světových náboženství.....	77
Graf 24.	Preference mužů ve způsobu výuky náboženství.....	78
Graf 25.	Preference vysokoškoláků ohledně modelu výuky náboženství.....	79

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P 1: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Toto dotazníkové šetření provádím v rámci své diplomové práce, která se zabývá výukou náboženství na základních školách v ČR.

Dotazník je určen pouze pro věkovou skupinu 15-30 let. Děkuji, že budete toto věkové omezení respektovat.

Prosím Vás o pozorné přečtení níže uvedených otázek a o jejich pravdivé zodpovězení.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas, který jste vyplnění tohoto dotazníku věnovali.

Jitka Pálková

1. Navštěvoval/a jste na základní škole předmět náboženské výchovy a pod záštitou které církve?

- a) ne, nenavštěvoval/a
- b) ano, pod záštitou Apoštolské církve
- c) ano, pod záštitou Církve adventistů sedmého dne
- d) ano, pod záštitou Církve československé husitské
- e) ano, pod záštitou Církve římskokatolické
- f) ano, pod záštitou Českobratrské církve evangelické
- g) ano, pod záštitou Křesťanských sborů
- h) ano, pod záštitou Luteránské evangelické církve a.v. v České republice
- i) ano, pod záštitou Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi
- j) ano, pod záštitou Slezské církve evangelické augsburského vyznání

2. Je dle Vašeho názoru všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích/kultuře?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

3. Je dle Vašeho názoru důležité znát základy světových náboženství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4. Jsou dle Vašeho názoru Vaše vědomosti o křesťanství dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5. Jsou dle Vašeho názoru Vaše vědomosti ohledně základů světových náboženství dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

6. Kde jste z převážné většiny získal/a své vědomosti o křesťanství?

- a) z rodiny
- b) ze školy
- c) z náboženské obce
- d) od přátel
- e) samostudiem
- f) jinde

7. Kde jste z převážné většiny získal/a své vědomosti o základech světových náboženství?

- a) z rodiny
- b) ze školy
- c) z náboženské obce
- d) od přátel
- e) samostudiem
- f) jinde

8. Poskytla Vám základní škola dostatečné informace ohledně křesťanství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Poskytla Vám základní škola dostatečné informace o základech světových náboženství?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Měla by se dle Vás na státní základní škole náboženská výchova vyučovat jako:

- a) povinný předmět
- b) volitelný předmět (záleží na dobrovolnosti, zda se předmět zvolí, či nikoliv)
- c) povinně volitelný předmět (je nutná volba mezi náboženskou výchovou a jiným alternativním předmětem – např. etickou výchovou)
- d) zcela bych tento předmět zrušil/a

11. Jaký model výuky náboženství byste preferoval/a?

- a) konfesionální (uvádí žáky do problematiky výhradně jediného náboženství)
- b) nekonesionální (všeobecné studium všech náboženství)
- c) žádný, nesouhlasím s výukou náboženství

12. Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

13. Kolik je Vám let?

- a) 15 – 19 let
- b) 20 – 24 let
- c) 25 – 30 let

14. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen, střední odborné bez maturity
- c) středoškolské s maturitou

- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

15. Kde žijete v současné době?

- a) venkov
- b) město

16. Jaké je Vaše náboženské vyznání?

- a) Apoštolská církev
- b) Církev adventistů sedmého dne
- c) Církev bratrská
- d) Církev československá husitská
- e) Církev řeckokatolická
- f) Církev římskokatolická
- g) Českobratrská církev evangelická
- h) Křesťanské sbory
- i) Luteránská evangelická církev a.v. v České republice
- j) Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
- k) Pravoslavná církev v českých zemích
- l) Slezská církev evangelická a.v.
- m) Jiná církev či náboženská společnost
- n) Věřím, že existuje nějaká vyšší moc, nadpřirozeno.
- o) Bez vyznání – ateista